

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
—ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837—

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

-

MODERN AND CONTEMPORARY HISTORY
AND HISTORY OF ART

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2023-2024

ΑΘΗΝΑ 2023

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών

Επικ. Καθηγητής Μανόλης Κούμας
Χριστίνα Κούκου

Πληροφορίες/Επικοινωνία

Γραμματεία Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Φιλοσοφική Σχολή
Γραφείο 404
Αρ. τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Ηλ. διεύθυνση: PMS-Hist-Arch@arch.uoa.gr
Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου
Τ.Κ. 157 84 ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύνθεση της συντονιστικής επιτροπής μεταπτυχιακών σπουδών	4
Διδάσκοντες/διδάσκουσες στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών	5
Κανονισμός του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών.....	7
Σεμινάρια ανά ειδίκευση για το ακαδημαϊκό έτος 2023-2024	25
Α. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία.....	25
Β. Ευρωπαϊκή Ιστορία	27
Γ. Ιστορία της Τέχνης	29
Αναλυτική περιγραφή μαθημάτων.....	30
Α. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία.....	30
Β. Ευρωπαϊκή Ιστορία	45
Γ. Ιστορία της Τέχνης	57

**ΣΥΝΘΕΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Διευθυντής ΠΜΣ

Δημήτριος Παυλόπουλος, Καθηγητής

Μέλη

Νικολέττα Γιαντσή-Μελετιάδη, Καθηγήτρια
Σπυρίδων Πλουμίδης, Αναπλ. Καθηγητής
Ιάνθη Ασημακοπούλου, Επίκ. Καθηγήτρια
Εμμανουήλ Κούμας, Επίκ. Καθηγητής

Γραμματειακή Υποστήριξη

Χριστίνα Κούκου

**ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ
ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

- Ιάνθη Ασημακοπούλου, Επίκ. Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Κώστας Γαγανάκης, Καθηγητής Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Νικολέττα Γιαντσή-Μελετάδη, Καθηγήτρια Μεσαιωνικής Ιστορίας της Δύσεως, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Αναπλ. Καθηγητής Θεωρίας της Ιστορίας και Ιστοριογραφίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Παρασκευάς Κονόρτας, Αναπλ. Καθηγητής Ιστορίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Γιώργος Κούζας, Επίκ. Καθηγητής Αστικής Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας ΕΚΠΑ
- Εμμανουήλ Κούμας, Επίκ. Καθηγητής Ιστορίας Διεθνών Σχέσεων 19ος-20ός αιώνας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Κατερίνα Κωνσταντινίδου, Αναπλ. Καθηγήτρια Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Δήμητρα Λαμπροπούλου, Επίκ. Καθηγήτρια Νεότερης και Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Διονύσιος Μπενέτος, Καθηγητής Μεσαιωνικής Λατινικής Φιλολογίας, Τμήμα Φιλολογίας ΕΚΠΑ
- Μαρία Παπαθανασίου, Αναπλ. Καθηγήτρια Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Δημήτρης Παυλόπουλος, Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Κωνσταντίνος Ράπτης, Καθηγητής Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Βασιλική Σειρηνίδου, Αναπλ. Καθηγήτρια Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Καθηγητής Ιστορίας του Μεταπολεμικού Κόσμου, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
- Νικόλαος Χρύσης, Επίκ. Καθηγητής Μεσαιωνικής Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ¹**

ΑΡΘΡΟ 1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ-ΣΚΟΠΟΣ

1.1 Σκοπός του ΠΜΣ «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία και Ιστορία της Τέχνης» είναι η παροχή υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στα πεδία της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και Ιστορίας της Τέχνης.

1.2 Το ΠΜΣ οδηγεί στην απονομή Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΜΣ) «Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και Ιστορίας της Τέχνης», μετά την πλήρη και επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών με βάση το πρόγραμμα σπουδών, στις εξής ειδικεύσεις:

1. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (Ελληνοβενετικός, Οθωμανικός, Νεότερος Ελληνικός Κόσμος) Modern and Contemporary Greek History (Greek-Venetian, Ottoman, Modern Greek World)
2. Ευρωπαϊκή Ιστορία (European History)
3. Ιστορία της Τέχνης (History of Art)

1.3 Οι τίτλοι απονέμονται από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ.

1.4 Μαθησιακά αποτελέσματα, προσόντα που αποκτώνται από την επιτυχή παρακολούθηση του ΠΜΣ:

Γνώση και δυνατότητα κριτικής αποτίμησης των κεντρικών γεγονότων, εξελίξεων, διαδικασιών, διεύρυνση και βελτίωση της ανωτέρω γνώσης και δυνατότητας.

Εξοικείωση με την ιστοριογραφική συζήτηση και δυνατότητα κριτικής συμμετοχής σε αυτήν.

Εξοικείωση με τα μεθοδολογικά και θεωρητικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται και ικανότητα εφαρμογής τους.

Κατανόηση και εφαρμογή της ερευνητικής διαδικασίας (διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, διεξαγωγή βιβλιογραφικής και πρωτογενούς έρευνας).

Σύνταξη ολοκληρωμένων ερευνητικών προτάσεων, επιστημονικών δοκιμίων ή/και ερευνητικών επιστημονικών άρθρων στο πεδίο της κάθε ειδίκευσης.

Ικανότητα προετοιμασίας προφορικών εισηγήσεων και εξοικείωση με τη συμμετοχή σε επιστημονικά εργαστήρια και συνέδρια.

Με την ολοκλήρωση του ΠΜΣ οι απόφοιτοι θα είναι ικανοί να:

Να διεκδικήσουν εξειδικευμένες θέσεις εργασίας σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, σχετικούς με την έρευνα και τη μελέτη της Νεότερης Ιστορίας και της Ιστορίας της Τέχνης (αρχαία, πολιτιστικά ιδρύματα, μουσεία, συλλογές),

Να προχωρήσουν στον β' κύκλο σπουδών, εκπονώντας διδακτορική διατριβή με θέματα σχετικά με τη μεταπτυχιακή ειδίκευσή τους,

Να διεκδικήσουν την αναβάθμισή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να επιτύχουν ανέλιξη στην επαγγελματική σταδιοδρομία του

ΑΡΘΡΟ 2. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΠΜΣ

Αρμόδια όργανα για τη λειτουργία του ΠΜΣ, σύμφωνα με τον ν. 4957/2022 είναι:

2.1 Σε επίπεδο Ιδρύματος αρμόδια όργανα είναι η Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών και η Σύγκλητος.

2.2 Σε επίπεδο Τμήματος αρμόδια όργανα είναι:

2.2.1 Η Συνέλευση του Τμήματος.

Αρμοδιότητες της Συνέλευσης είναι να:

- α) εισηγείται στη Σύγκλητο διά της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών την αναγκαιότητα ίδρυσης/τροποποίησης ΠΜΣ, καθώς και την παράταση της διάρκειας του ΠΜΣ,
- β) ορίζει τον/την Διευθυντή/Διευθύντρια και τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής κάθε ΠΜΣ του Τμήματος,
- γ) συγκροτεί επιτροπές ανά ειδίκευση, για τη διενέργεια των εισαγωγικών εξετάσεων των υποψήφιων μεταπτυχιακών φοιτητών/φοιτητριών και εγκρίνει την εγγραφή των επιτυχόντων/επιτυχουσών στο ΠΜΣ,
- δ) αναθέτει το διδακτικό έργο μεταξύ των διδασκόντων του ΠΜΣ και δύναται να αναθέτει επικουρικό έργο σε ΠΜΣ στους υποψήφιους διδάκτορες του Τμήματος, υπό την επίβλεψη διδάσκοντος/διδάσκουσας του ΠΜΣ
- ε) συγκροτεί εξεταστικές επιτροπές για την εξέταση των διπλωματικών εργασιών των μεταπτυχιακών φοιτητών και ορίζει τον/την επιβλέποντα/επιβλέπουσα ανά εργασία,
- στ) διαπιστώνει την επιτυχή ολοκλήρωση της φοίτησης και απονέμει το ΔΜΣ,
- ζ) εγκρίνει τον απολογισμό του ΠΜΣ, κατόπιν εισήγησης της Συντονιστικής Επιτροπής (ΣΕ),
- η) αναθέτει σε μεταπτυχιακούς φοιτητές/φοιτήτριες τη διεξαγωγή επικουρικού έργου σε προγράμματα σπουδών πρώτου κύκλου σπουδών του Τμήματος,
- θ) ασκεί κάθε άλλη νόμιμη αρμοδιότητα.

2.2.2 Η Συντονιστική Επιτροπή (ΣΕ)

Η ΣΕ ορίζεται για διετή θητεία και αποτελείται από τον/την Διευθυντή/Διευθύντρια του ΠΜΣ και τέσσερα (4) μέλη ΔΕΠ του Τμήματος, που έχουν συναφές γνωστικό αντικείμενο με αυτό του ΠΜΣ και αναλαμβάνουν διδακτικό έργο στο ΠΜΣ. Τα μέλη της ΣΕ καθορίζονται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος. Η ΣΕ είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και τον συντονισμό της λειτουργίας του προγράμματος και ιδίως:

- α) καταρτίζει τον αρχικό ετήσιο προϋπολογισμό του ΠΜΣ και τις τροποποιήσεις του, εφόσον το ΠΜΣ διαθέτει πόρους, και εισηγείται την έγκρισή του προς την Επιτροπή Ερευνών του Ειδικού Λογαριασμού Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ),
- β) καταρτίζει τον απολογισμό του προγράμματος και εισηγείται την έγκρισή του προς τη

Συνέλευση του Τμήματος,

γ) εγκρίνει τη διενέργεια δαπανών του ΠΜΣ,

δ) εισηγείται προς τη Συνέλευση του Τμήματος την κατανομή και την ανάθεση διδακτικού έργου,

ε) εισηγείται προς τη Συνέλευση του Τμήματος την πρόσκληση Επισκεπτών Καθηγητών για την κάλυψη διδακτικών αναγκών του ΠΜΣ,

στ) καταρτίζει σχέδιο για την τροποποίηση του προγράμματος σπουδών, το οποίο υποβάλλει προς τη Συνέλευση του Τμήματος,

ζ) εισηγείται προς τη Συνέλευση του Τμήματος την ανακατανομή των μαθημάτων μεταξύ των ακαδημαϊκών εξαμήνων, καθώς και θέματα που σχετίζονται με την ποιοτική αναβάθμιση του ΠΜΣ,

η) ορίζει τους/τις Ακαδημαϊκούς Συμβούλους των φοιτητών/φοιτητριών,

θ) ορίζει τον επιβλέποντα και τα μέλη της τριμελούς επιτροπής εξέτασης Μεταπτυχιακών Διπλωματικών Εργασιών (ΜΔΕ), ο ορισμός της οποίας επικυρώνεται από τη Συνέλευση του Τμήματος,

ι) εξετάζει φοιτητικά θέματα και εισηγείται σχετικά στη Συνέλευση του Τμήματος,

ια) αποφασίζει ως προς την οικονομική διαχείριση και ειδικότερα ως προς την έγκριση των δαπανών του προγράμματος και πιστοποιεί την σχέση των εκπαιδευτικών αναγκών του συγκεκριμένου προγράμματος με τις εκάστοτε αιτούμενες δαπάνες.

2.2.3 Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια του ΠΜΣ

Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια του ΠΜΣ προέρχεται από τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος κατά προτεραιότητα βαθμίδας καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή και ορίζεται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος για διετή θητεία, με δυνατότητα ανανέωσης χωρίς περιορισμό.

Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια του ΠΜΣ έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α) προεδρεύει της ΣΕ, συντάσσει την ημερήσια διάταξη και συγκαλεί τις συνεδριάσεις της,

β) εισηγείται τα θέματα που αφορούν στην οργάνωση και τη λειτουργία του ΠΜΣ προς τη Συνέλευση του Τμήματος,

γ) εισηγείται προς τη ΣΕ και τα λοιπά όργανα του ΠΜΣ και του ΑΕΙ θέματα σχετικά με την αποτελεσματική λειτουργία του ΠΜΣ,

δ) είναι Επιστημονικός Υπεύθυνος/η του ΠΜΣ και ασκεί τις αντίστοιχες αρμοδιότητες,

ε) παρακολουθεί την υλοποίηση των αποφάσεων των οργάνων του ΠΜΣ και την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Κανονισμού μεταπτυχιακών και διδακτορικών προγραμμάτων σπουδών, καθώς και την παρακολούθηση εκτέλεσης του προϋπολογισμού του ΠΜΣ,

στ) ασκεί οποιαδήποτε άλλη αρμοδιότητα, η οποία ορίζεται στην απόφαση ίδρυσης του ΠΜΣ.

Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια του ΠΜΣ, καθώς και τα μέλη της ΣΕ, δεν δικαιούνται αμοιβή ή οιαδήποτε αποζημίωση για την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων που τους ανατίθενται και σχετίζεται με την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

2.3 Γραμματειακή υποστήριξη ΠΜΣ

- α) Η Γραμματεία του Τμήματος είναι αρμόδια για τη γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη του ΠΜΣ.
- β) Ο/Η Γραμματέας του Τμήματος ορίζει υπάλληλο ή υπαλλήλους –ανάλογα με τον αριθμό των φοιτητών/φοιτητριών του ΠΜΣ και τον φόρτο εργασίας.
- γ) Το ΠΜΣ μπορεί με ιδίους πόρους να προσλαμβάνει, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, εξωτερικούς συνεργάτες για τη γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη, οι οποίοι και πάλι βρίσκονται υπό την επιστασία της Γραμματείας του Τμήματος.

ΑΡΘΡΟ 3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

3.1 Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτοί κάτοχοι τίτλου του Α΄ Κύκλου Σπουδών των Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων από τον ΔΟΑΤΑΠ, ιδρυμάτων της αλλοδαπής, καθώς και απόφοιτοι άλλων Τμημάτων ΑΕΙ της ημεδαπής ή αναγνωρισμένων ομοταγών ιδρυμάτων της αλλοδαπής.

3.2 Ο ανώτατος αριθμός των εισακτέων φοιτητών/φοιτητριών στο ΠΜΣ είναι 30 (τριάντα) συνολικά. Ο αριθμός των εισακτέων ανά ειδικευση, καθορίζεται κάθε έτος στην προκήρυξη. Ο ανώτατος αριθμός εισακτέων προσδιορίζεται σύμφωνα με τον αριθμό των διδασκόντων/διδασκουσών του ΠΜΣ και με την αναλογία φοιτητών/φοιτητριών-διδασκόντων/διδασκουσών, την υλικοτεχνική υποδομή, τις αίθουσες διδασκαλίας, την απορρόφηση των διπλωματούχων από την αγορά εργασίας.

3.3 Επιπλέον του αριθμού εισακτέων γίνεται δεκτό ένα (1) μέλος των κατηγοριών ΕΕΠ, ΕΔΙΠ και ΕΤΕΠ κατ' έτος, εφόσον το έργο που επιτελεί στο Ίδρυμα είναι συναφές με το γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ.

3.4 Οι υπότροφοι του ΙΚΥ, οι αλλοδαποί υπότροφοι του ελληνικού κράτους, για το ίδιο ή συναφές γνωστικό αντικείμενο με αυτό του ΠΜΣ, απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση.

ΑΡΘΡΟ 4. ΤΡΟΠΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

4.1 Η επιλογή των φοιτητών/φοιτητριών γίνεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, τον Κανονισμό Μεταπτυχιακών και Διδακτορικών Σπουδών ΕΚΠΑ και τις προβλέψεις του παρόντος Κανονισμού.

4.2 Κάθε Μάιο, με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος, δημοσιεύεται και αναρτάται στην ιστοσελίδα του Τμήματος και του ΕΚΠΑ προκήρυξη για την εισαγωγή μεταπτυχιακών φοιτητών/φοιτητριών στο ΠΜΣ. Οι σχετικές αιτήσεις μαζί με τα απαραίτητα δικαιολογητικά κατατίθενται στη Γραμματεία του ΠΜΣ, σε προθεσμία που ορίζεται στην προκήρυξη και μπορεί να παραταθεί με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος.

4.3 Η Συνέλευση του Τμήματος ορίζει επιτροπή επιλογής εισακτέων ανά ειδικευση, η οποία αποτελείται από τουλάχιστον τρία μέλη ΔΕΠ που έχουν αναλάβει διδακτικό έργο στο ΠΜΣ.

4.4 Απαραίτητα δικαιολογητικά είναι:

Αίτηση συμμετοχής

Βιογραφικό σημείωμα

Φωτοτυπία δύο όψεων της αστυνομικής ταυτότητας

Αντίγραφο πτυχίου ή βεβαίωση περάτωσης σπουδών

Αναλυτική βαθμολογία προπτυχιακών μαθημάτων

Πιστοποιητικό γλωσσομάθειας αγγλικής ή γαλλικής ή γερμανικής ή ιταλικής γλώσσας επιπέδου B2 τουλάχιστον

Επιστημονικές δημοσιεύσεις, εάν υπάρχουν

Αποδεικτικά επαγγελματικής ή ερευνητικής δραστηριότητας, εάν υπάρχουν

Πιστοποιητικό ελληνομάθειας ή επαρκής, διαπιστωμένη από την Επιτροπή Επιλογής Εισακτέων του ΠΜΣ, γνώση της ελληνικής γλώσσας για αλλοδαπούς υποψήφιους

Αναγνώριση ακαδημαϊκού τίτλου σπουδών της αλλοδαπής.

4.5 Για τους/τις φοιτητές/φοιτήτριες από ιδρύματα της αλλοδαπής, που δεν προσκομίζουν πιστοποιητικό αναγνώρισης ακαδημαϊκού τίτλου σπουδών από τον ΔΟΑΤΑΠ, ακολουθείται η ακόλουθη διαδικασία:

Η Συνέλευση του Τμήματος ορίζει επιτροπή αρμόδια να διαπιστώσει εάν ένα ίδρυμα της αλλοδαπής ή ένας τύπος τίτλου ιδρύματος της αλλοδαπής είναι αναγνωρισμένα. Προκειμένου να αναγνωρισθεί ένας τίτλος σπουδών, πρέπει:

το ίδρυμα που απονέμει τους τίτλους να συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο των αλλοδαπών ιδρυμάτων, που τηρεί και επικαιροποιεί ο ΔΟΑΤΑΠ,

ο/η φοιτητής/φοιτήτρια να προσκομίσει βεβαίωση τόπου σπουδών, η οποία εκδίδεται και αποστέλλεται από το πανεπιστήμιο της αλλοδαπής. Αν ως τόπος σπουδών ή μέρος αυτών βεβαιώνεται η ελληνική επικράτεια, ο τίτλος σπουδών δεν αναγνωρίζεται, εκτός αν το μέρος σπουδών που έγιναν στην ελληνική επικράτεια βρίσκεται σε δημόσιο ΑΕΙ.

4.6 Η αξιολόγηση των υποψηφίων και η επιλογή των εισακτέων γίνεται με βάση την επίδοσή τους:

στις γραπτές εισαγωγικές εξετάσεις του ΠΜΣ (ποσοστό 50%), με ερωτήσεις επί του πεδίου ειδίκευσης των υποψηφίων στη βάση βιβλιογραφίας η οποία έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα.

στην προφορική εξέταση-συνέντευξη (ποσοστό 50%), που περιλαμβάνει ερωτήσεις επί του πεδίου ειδίκευσης των υποψηφίων στη βάση βιβλιογραφίας η οποία έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα.

Βάση εισαγωγής στο ΠΜΣ ορίζεται ο βαθμός 7 (επτά) ως μέσος όρος της προφορικής και της γραπτής εξέτασης.

4.7 Με βάση τα συνολικά κριτήρια, η επιτροπή επιλογής καταρτίζει τον πίνακα αξιολόγησης των φοιτητών/φοιτητριών και τον καταθέτει προς έγκριση στη Συνέλευση.

Οι επιτυχόντες/ούσες θα πρέπει να εγγραφούν στη Γραμματεία του ΠΜΣ εντός τριάντα (30) ημερών από την απόφαση της Συνέλευσης.

Σε περίπτωση ισοβαθμίας (με μαθηματική στρογγυλοποίηση στην ακέραιη μονάδα της κλίμακας 100), εισάγονται οι ισοβαθμήσαντες/ισοβαθμήσασες υποψήφιοι/ες, σε ποσοστό που δεν υπερβαίνει το 10%

του ανώτατου αριθμού εισακτέων.

Σε περίπτωση μη εγγραφής ενός ή περισσότερων φοιτητών/φοιτητριών, θα κληθούν να εγγραφούν στο ΠΜΣ οι επιλαχόντες/επιλαχούσες (αν υπάρχουν), με βάση τη σειρά τους στον εγκεκριμένο αξιολογικό πίνακα.

ΑΡΘΡΟ 5. ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

5.1 Η χρονική διάρκεια φοίτησης στο ΠΜΣ που οδηγεί στη λήψη ΔΜΣ ορίζεται σε 4 (τέσσερα) ακαδημαϊκά εξάμηνα, στα οποία περιλαμβάνεται και ο χρόνος εκπόνησης διπλωματικής εργασίας.

5.2 Υπάρχει δυνατότητα μερικής φοίτησης, έπειτα από αιτιολογημένη αίτηση του/της φοιτητή/φοιτήτριας και έγκριση από τη Συνέλευση.

Δικαίωμα υποβολής αίτησης για μερική φοίτηση έχουν:

α) οι φοιτητές/φοιτήτριες που αποδεδειγμένα εργάζονται τουλάχιστον είκοσι (20) ώρες την εβδομάδα,

β) οι φοιτητές/φοιτήτριες με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,

γ) οι φοιτητές/φοιτήτριες που είναι παράλληλα αθλητές/αθλήτριες και κατά τη διάρκεια των σπουδών τους ανήκουν σε αθλητικά σωματεία εγγεγραμμένα στο ηλεκτρονικό μητρώο αθλητικών σωματείων του άρθρου 142 του ν. 4714/2020 (Α' 148), που τηρείται στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού (ΓΓΑ) υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: για όσα έτη καταλαμβάνουν διάκριση 1ης έως και 8ης θέσης σε πανελλήνια πρωταθλήματα ατομικών αθλημάτων με συμμετοχή τουλάχιστον δώδεκα (12) αθλητών/αθλητριών και οκτώ (8) σωματείων ή αγωνίζονται σε ομάδες των δύο (2) ανώτερων κατηγοριών σε ομαδικά αθλήματα ή συμμετέχουν ως μέλη εθνικών ομάδων σε πανευρωπαϊκά πρωταθλήματα, παγκόσμια πρωταθλήματα ή άλλες διεθνείς διοργανώσεις υπό την Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή, ή συμμετέχουν, έστω άπαξ, κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο πρόγραμμα σπουδών για το οποίο αιτούνται την υπαγωγή τους σε καθεστώς μερικής φοίτησης, σε ολυμπιακούς, παραολυμπιακούς αγώνες και ολυμπιακούς αγώνες κωφών. Οι φοιτητές/φοιτήτριες της παρούσας υποπερίπτωσης δύνανται να εγγράφονται ως φοιτητές/φοιτήτριες μερικής φοίτησης, μετά από αίτησή τους που εγκρίνεται από την Κοσμητεία της Σχολής.

Η διάρκεια της μερικής φοίτησης ορίζεται στα τρία (3) έτη. Εφαρμόζεται και στην περίπτωση αυτή η ανώτατη διάρκεια φοίτησης.

5.2 Υπάρχει δυνατότητα παράτασης, έπειτα από αιτιολογημένη αίτηση του/της φοιτητή/φοιτήτριας και έγκριση από τη Συνέλευση. Η παράταση δεν υπερβαίνει το ένα ακαδημαϊκό εξάμηνο. Έτσι, ο ανώτατος επιτρεπόμενος χρόνος ολοκλήρωσης των σπουδών στο ΠΜΣ ορίζεται στα 5 (πέντε) ακαδημαϊκά εξάμηνα για την πλήρη φοίτηση και στα 7 (επτά) ακαδημαϊκά εξάμηνα για τη μερική φοίτηση.

5.3 Οι φοιτητές/φοιτήτριες που δεν έχουν υπερβεί το ανώτατο όριο φοίτησης, έπειτα από

αιτιολογημένη αίτησή τους προς τη Συνέλευση του Τμήματος, δύνανται να διακόψουν τη φοίτησή τους για χρονική περίοδο που δεν υπερβαίνει τα δύο (2) συνεχόμενα εξάμηνα. Αναστολή φοίτησης χορηγείται για σοβαρούς λόγους (στρατιωτική θητεία, ασθένεια, λοχεία, απουσία στο εξωτερικό κ.ά.).

Η αίτηση πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να συνοδεύεται από όλα τα σχετικά δικαιολογητικά αρμόδιων δημόσιων αρχών ή οργανισμών, από τα οποία αποδεικνύονται οι λόγοι αναστολής φοίτησης. Η φοιτητική ιδιότητα αναστέλλεται κατά τον χρόνο διακοπής της φοίτησης και δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε καμία εκπαιδευτική διαδικασία. Τα εξάμηνα αναστολής της φοιτητικής ιδιότητας δεν προσμετρώνται στην προβλεπόμενη ανώτατη διάρκεια κανονικής φοίτησης.

Τουλάχιστον δύο εβδομάδες πριν από το πέρας της αναστολής φοίτησης, ο/η φοιτητής/φοιτήτρια υποχρεούται να επανεγγραφεί στο πρόγραμμα για να συνεχίσει τις σπουδές του/της με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του/της ενεργού/ενεργής φοιτητή/φοιτήτριας. Οι φοιτητές/φοιτήτριες δύνανται με αίτησή τους να διακόψουν την αναστολή φοίτησης και να επιστρέψουν στο ΠΜΣ μόνο στην περίπτωση που έχουν αιτηθεί αναστολή φοίτησης για δύο συνεχόμενα ακαδημαϊκά εξάμηνα. Η αίτηση διακοπής της αναστολής φοίτησης πρέπει να κατατίθεται το αργότερο δύο εβδομάδες πριν από την έναρξη του δεύτερου εξαμήνου της αναστολής.

5.4 Η διάρκεια αναστολής ή παράτασης του χρόνου φοίτησης συζητείται από τη ΣΕ, η οποία εισηγείται στη Συνέλευση του Τμήματος.

ΑΡΘΡΟ 6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

6.1 Το ΠΜΣ ξεκινά το χειμερινό εξάμηνο εκάστου ακαδημαϊκού έτους.

6.2 Για την απόκτηση διπλώματος του ΠΜΣ απαιτούνται συνολικά 120 (εκατόν είκοσι) ECTS, καταναμημένες σε τουλάχιστον έξι (6) σεμιναριακά μαθήματα και στη ΜΔΕ. Όλα τα μαθήματα διδάσκονται εβδομαδιαίως και αποτελούν σεμινάρια.

6.3 Η γλώσσα διδασκαλίας και συγγραφής των σεμιναριακών εργασιών και της ΜΔΕ είναι η ελληνική.

6.4 Κατά τη διάρκεια των σπουδών, οι μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/φοιτήτριες υποχρεούνται σε παρακολούθηση μεταπτυχιακών μαθημάτων, ερευνητική απασχόληση, κατά περίπτωση σε επισκέψεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα και σε συναφείς ξεναγήσεις, συγγραφή επιστημονικών εργασιών, καθώς και στην εκπόνηση ΜΔΕ.

6.5 Η εκπόνηση της ΜΔΕ πραγματοποιείται στο Δ' εξάμηνο σπουδών και πιστώνεται με 30 (τριάντα) ECTS.

6.6 Η διδασκαλία των μαθημάτων γίνεται διά ζώσης.

6.7 Το ενδεικτικό πρόγραμμα των μαθημάτων ανά ειδίκευση διαμορφώνεται ως εξής:

Οι φοιτητές/φοιτήτριες του ΠΜΣ «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία και Ιστορία της Τέχνης» οφείλουν να επιλέξουν τουλάχιστον (4) τέσσερα μαθήματα της ειδίκευσης, στην οποία έχουν εισαχθεί, καθώς και μαθήματα ελεύθερης επιλογής, συναφούς γνωστικού αντικειμένου, σε συνεννόηση με τον/την ακαδημαϊκό/ή σύμβουλο, από άλλο ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου Τμήματος του ΕΚΠΑ ή άλλου ΑΕΙ. Το

σύνολο των μαθημάτων που θα έχει παρακολουθήσει ο φοιτητής/η φοιτήτρια θα πρέπει να συγκεντρώνει τουλάχιστον 90 πιστωτικές μονάδες (ECTS).

Θεσπίζονται έως δύο γραπτές εργασίες/ασκήσεις στο πεδίο ειδίκευσης, που αντιστοιχούν σε πέντε (5) ECTS εκάστη, αποκλειστικά με τη σύμφωνη γνώμη του/της ακαδημαϊκού/ής συμβούλου, ο οποίος/η οποία την αναθέτει στον/στην φοιτητή/φοιτήτρια και την αξιολογεί.

6.8. Στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους ορίζονται οι ακαδημαϊκοί σύμβουλοι των φοιτητών/φοιτητριών. Τα καθήκοντα του ακαδημαϊκού συμβούλου προσδιορίζονται στον Κανονισμό λειτουργίας θεσμού ακαδημαϊκού συμβούλου του ΠΜΣ, που είναι ανηρτημένος στην ιστοσελίδα του τμήματος

([https://ergasthrioiistorias.arch.uoa.gr/fileadmin/depts/arch.uoa.gr/www/uploads/1. Tmima/Kanoni smos leitoyrgias akadimaykoy symboyloy.pdf](https://ergasthrioiistorias.arch.uoa.gr/fileadmin/depts/arch.uoa.gr/www/uploads/1. Tmima/Kanoni_smos_leitoyrgias_akadimaykoy_symboyloy.pdf)).

1. Ειδίκευση: ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (ελληνοβενετικός, οθωμανικός, νεότερος ελληνικός κόσμος)

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Ιστορία Νέου Ελληνισμού I	3	15
Ιστορία Νέου Ελληνισμού II	3	15
Οθωμανική Ιστορία I	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (19ος-20ός αι.) I	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (19ος-20ός αι.) II	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Ιστορία Νέου Ελληνισμού III	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (19ος-20ός αι.) III	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Γ' Εξάμηνο		

Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Ιστορία Νέου Ελληνισμού IV	3	15
Οθωμανική Ιστορία II	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (19ος-20ός αι.) IV	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Δ' Εξάμηνο		ECTS
Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία		30
Σύνολο 30		

2. Ειδίκευση: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Μεσαιωνική Ιστορία I	3	15
Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία I	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία I	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Μεσαιωνική Ιστορία II	3	15
Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία II	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία II	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Γ' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Μεσαιωνική Ιστορία III	3	15

Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία III	3	15
Νεότερη και Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία III	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Δ' Εξάμηνο	ECTS	
Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία		30
Σύνολο 30		

3. Ειδίκευση: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Ζητήματα Έρευνας στην Ευρωπαϊκή Τέχνη I	3	15
Ζητήματα Έρευνας στη Νεότερη Ελληνική Τέχνη I	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Ζητήματα Έρευνας στην Ευρωπαϊκή Τέχνη II	3	15
Ζητήματα Έρευνας στη Νεότερη Ελληνική Τέχνη II	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Γ' Εξάμηνο		
Μαθήματα Επιλογής (επιλογή δύο)	Διδ. ώρες /εβδ.	ECTS
Ζητήματα Έρευνας στην Ευρωπαϊκή Τέχνη III	3	15
Ζητήματα Έρευνας στη Νεότερη Ελληνική Τέχνη III	3	15
Ελεύθερη επιλογή		έως 15
Γραπτή εργασία/άσκηση		5
Σύνολο 30		
Δ' Εξάμηνο	ECTS	
Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία		30

ΑΡΘΡΟ 7. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

7.1 Ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η εκπαιδευτική διαδικασία δύναται να αξιοποιεί μεθόδους/προγράμματα ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το ΕΚΠΑ τηρεί ηλεκτρονική πλατφόρμα προσβάσιμη και σε άτομα με αναπηρία, μέσω της οποίας παρέχονται υπηρεσίες ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στην ηλεκτρονική πλατφόρμα δύναται να αναρτάται εκπαιδευτικό υλικό ανά μάθημα, το οποίο δύναται να περιλαμβάνει σημειώσεις, παρουσιάσεις, ασκήσεις, ενδεικτικές λύσεις αυτών, καθώς και βιντεοσκοπημένες διαλέξεις, εφόσον τηρείται η κείμενη νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων. Το πάσης φύσεως εκπαιδευτικό υλικό παρέχεται αποκλειστικά για εκπαιδευτική χρήση των φοιτητών και προστατεύεται από τον ν. 2121/1993 (Α' 25), εφόσον πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις.

ΑΡΘΡΟ 8. ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ

8.1 Το εκπαιδευτικό έργο κάθε ακαδημαϊκού έτους διαρθρώνεται σε δύο εξάμηνα σπουδών, το χειμερινό και το εαρινό, έκαστο εκ των οποίων περιλαμβάνει τουλάχιστον δεκατρείς (13) εβδομάδες διδασκαλίας και τέσσερις (4) εβδομάδες για την παράδοση των σεμιναριακών εργασιών.

8.2 Σε περίπτωση κωλύματος διεξαγωγής μαθήματος, προβλέπεται η αναπλήρωσή του. Η ημερομηνία και η ώρα αναπλήρωσης αναρτώνται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ.

8.3 Η παρακολούθηση των μαθημάτων/εργασιών κ.λπ. είναι υποχρεωτική. Για κάθε μάθημα επαρκής θεωρείται η παρακολούθηση τουλάχιστον του 77% των ωρών του (δηλαδή ο/η μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/φοιτήτρια δεν μπορεί να υπερβεί τις (3) τρεις απουσίες).

Σε περίπτωση που το ποσοστό απουσιών φοιτητή/φοιτήτριας ξεπερνά το 23% στο σύνολο των μαθημάτων, τίθεται θέμα διαγραφής του. Το εν λόγω θέμα εξετάζεται από τη ΣΕ, η οποία γνωμοδοτεί σχετικά στη Συνέλευση του Τμήματος.

8.4 Η αξιολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών και η επίδοσή τους στα μαθήματα που υποχρεούνται να παρακολουθήσουν στο πλαίσιο του ΠΜΣ πραγματοποιείται με αξιολόγηση της υποχρεωτικής γραπτής εργασίας έκτασης 5000 έως 7000 λέξεων -που οι φοιτητές/φοιτήτριες υποχρεούνται να υποβάλουν έως τέσσερις εβδομάδες μετά το πέρας των μαθημάτων- με αξιολόγηση της υποχρεωτικής προφορικής παρουσίασης της εν λόγω εργασίας κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, με αξιολόγηση της προφορικής συμμετοχής τους στα μαθήματα, και κατά περίπτωση συνδυαστικά με αξιολόγηση προφορικών και γραπτών εργασιών ή/και ασκήσεων καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου.

Η υποβολή γραπτής σεμιναριακής εργασίας, όπως και η προφορική παρουσίασή της, είναι υποχρεωτικές –κατά τα άλλα, ο τρόπος αξιολόγησης ορίζεται από τον/την διδάσκοντα/διδάσκουσα του κάθε μαθήματος. Τα αποτελέσματα ανακοινώνονται από τον/την διδάσκοντα/διδάσκουσα και αποστέλλονται στη Γραμματεία του Τμήματος έως τις 30 Απριλίου για τα μαθήματα του χειμερινού

εξαμήνου και έως τις 30 Σεπτεμβρίου για τα μαθήματα του εαρινού εξαμήνου. Σε περίπτωση που κατ' επανάληψη σημειώνεται υπέρβαση του ανωτέρω ορίου από διδάσκοντα/διδάσκουσα, ο/η Διευθυντής/Διευθύντρια του ΠΜΣ ενημερώνει σχετικά τη Συνέλευση του Τμήματος.

8.5 Προβιβάσιμος βαθμός ορίζεται ο βαθμός 7 (επτά) για κάθε σεμιναριακό μάθημα και για τη ΜΔΕ. Το ποσοστό συμμετοχής των ασκήσεων, των προφορικών ή γραπτών εργασιών, της συμμετοχής στο μάθημα, της υποχρεωτικής γραπτής εργασίας, της προφορικής παρουσιάσής της στον τελικό βαθμό του κάθε μαθήματος καθορίζεται από τον/την διδάσκοντα/διδάσκουσα για κάθε μάθημα ξεχωριστά, και αναγράφεται στον Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ.

8.6 Δύναται να εφαρμόζονται εναλλακτικές μέθοδοι για την αξιολόγηση φοιτητών/φοιτητριών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μετά από απόφαση της ΣΕ και εισήγηση της επιτροπής ΑμεΑ του Τμήματος, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές οδηγίες της Μονάδας Προσβασιμότητας Φοιτητών με αναπηρία.

8.7 Στις περιπτώσεις ασθένειας ή ανάρρωσης από βαριά ασθένεια συνιστάται ο/η διδάσκων/διδάσκουσα να διευκολύνει τον/την φοιτητή/φοιτήτρια, με όποιον τρόπο θεωρεί ο/η ίδιος/α πρόσφορο .

8.8 Τα σεμιναριακά μαθήματα στα οποία ο/η φοιτητής/φοιτήτρια δεν έλαβε προβιβάσιμο βαθμό επτά (7) οφείλει να τα επαναλάβει σε επόμενο εξάμηνο, εφόσον προσφέρονται, ή να επιλέξει άλλα ισοδύναμα μαθήματα.

8.9 Διόρθωση βαθμού επιτρέπεται, εφόσον έχει εμφολωρήσει προφανής παραδρομή ή αθροιστικό σφάλμα, ύστερα από έγγραφο του/της αρμόδιου/αρμόδιας διδάσκοντα/διδάσκουσας και απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος.

8.10 Οι γραπτές (σεμιναριακές) εργασίες φυλάσσονται υποχρεωτικά και με επιμέλεια του υπεύθυνου του μαθήματος για δύο (2) χρόνια. Μετά την πάροδο του χρόνου αυτού με ευθύνη της Συνέλευσης συντάσσεται σχετικό πρακτικό και καταστρέφονται –εκτός αν εκκρεμεί σχετική ποινική, πειθαρχική ή οποιαδήποτε άλλη διοικητική διαδικασία.

8.11 Για τον υπολογισμό του βαθμού του τίτλου σπουδών λαμβάνεται υπόψη η βαρύτητα που έχει κάθε μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών και η οποία εκφράζεται με τον αριθμό των ECTS. Ο αριθμός των ECTS του μαθήματος αποτελεί ταυτόχρονα και τον συντελεστή βαρύτητας του ίδιου μαθήματος. Για τον υπολογισμό του βαθμού του τίτλου σπουδών πολλαπλασιάζεται ο βαθμός κάθε μαθήματος με τον αντίστοιχο αριθμό των πιστωτικών μονάδων (του μαθήματος) και το συνολικό άθροισμα των επιμέρους γινομένων διαιρείται με το σύνολο των πιστωτικών μονάδων που απαιτούνται για την απόκτηση του τίτλου. Ο υπολογισμός αυτός εκφράζεται με τον ακόλουθο μαθηματικό τύπο:

$$\text{Βαθμός πτυχίου/διπλώματος} = (\sum_{k=1}^N \text{BM}_k \cdot \text{ΠΜ}_k) / \Sigma \text{ΠΜ}$$

όπου

N = αριθμός μαθημάτων που απαιτούνται για τη λήψη του αντίστοιχου τίτλου σπουδών

BM_k = βαθμός του μαθήματος κ

ΠΜκ = πιστωτικές μονάδες του μαθήματος κ

ΣΠΜ = σύνολο πιστωτικών μονάδων για τη λήψη του αντίστοιχου τίτλου σπουδών.

Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά). Για την απόκτηση ΔΜΣ κάθε μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/φοιτήτρια οφείλει να έχει παρακολουθήσει τα μαθήματα ειδίκευσης και να έχει εξεταστεί επιτυχώς σε αυτά, καθώς και στα μαθήματα ελεύθερης επιλογής, όπως ορίζονται στο ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών, συγκεντρώνοντας έτσι 120 (εκατόν είκοσι) ECTS.

ΑΡΘΡΟ 9. ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΜΔΕ)

9.1 Η ανάθεση ΜΔΕ γίνεται μετά την παρακολούθηση όλων των μαθημάτων του προγράμματος σπουδών και την επιτυχή εξέταση σε αυτά.

9.2 Η ΜΔΕ πρέπει να είναι ατομική, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του/της φοιτητή/φοιτήτριας στο πεδίο της ειδίκευσης που αυτός/ή ακολουθεί, να έχει ερευνητικό-συνθετικό χαρακτήρα και να συντάσσεται σύμφωνα με τη μεθοδολογία του πεδίου της ειδίκευσης που ακολουθεί ο/η φοιτητής/φοιτήτρια και σύμφωνα με τις οδηγίες συγγραφής που είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ.

9.3 Κατά την έναρξη του Δ' εξαμήνου, ύστερα από αίτηση του/της φοιτητή/τριας, στην οποία αναγράφεται ο προτεινόμενος τίτλος της ΜΔΕ, όπως και ο/η επιβλέπων/επιβλέπουσα, ενώ επισυνάπτεται και περίληψή της, η ΣΕ ορίζει τον/την επιβλέποντα/επιβλέπουσα αυτής και συγκροτεί την τριμελή εξεταστική επιτροπή για την έγκρισή της. Ένα από τα μέλη της επιτροπής είναι και ο/η επιβλέπων/επιβλέπουσα. Η γλώσσα συγγραφής της ΜΔΕ είναι η ελληνική.

9.4 Ο τίτλος της ΜΔΕ μπορεί να τροποποιηθεί κατόπιν αίτησης του/της φοιτητή/φοιτήτριας και σύμφωνης γνώμης του/της επιβλέποντος/επιβλέπουσας προς τη ΣΕ του ΠΜΣ. Στην αίτηση πρέπει να υπάρχει και συνοπτική δικαιολόγηση της αλλαγής.

9.5 Για να εγκριθεί η ΜΔΕ ο/η φοιτητής/φοιτήτρια οφείλει να την υποστηρίξει ενώπιον της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής. Η πρώτη, ολοκληρωμένη εκδοχή της ΜΔΕ πρέπει να αποσταλεί από τον/την φοιτητή/φοιτήτρια προς διόρθωση στον/στην επιβλέποντα/επιβλέπουσα δύο μήνες πριν από την ημερομηνία λήξης της φοίτησής του/της.

9.6 Τα μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής της ΜΔΕ ορίζονται από τις παρακάτω κατηγορίες που έχουν αναλάβει διδακτικό έργο στο ΠΜΣ:

α) μέλη Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) του Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ΕΚΠΑ ή άλλου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΑΕΙ), ή Ανώτατου Στρατιωτικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΑΣΕΙ).

β) ομότιμοι Καθηγητές/Καθηγήτριες ή αφυπηρετήσαντα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ΕΚΠΑ ή άλλου ΑΕΙ,

γ) ερευνητές/ερευνήτριες και ειδικοί λειτουργικοί επιστήμονες ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων του άρθρου 13Α του ν. 4310/2014 (Α' 258) ή λοιπών ερευνητικών κέντρων και

ινστιτούτων της ημεδαπής ή αλλοδαπής.

9.7 Οι μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες εφόσον εγκριθούν από την εξεταστική επιτροπή, αναρτώνται υποχρεωτικά στο Ψηφιακό Αποθετήριο ΠΕΡΓΑΜΟΣ, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συγκλήτου του ΕΚΠΑ.

9.8 Εφόσον η ΜΔΕ περιέχει πρωτότυπα αποτελέσματα μη δημοσιευμένα, δύναται, κατόπιν αιτήσεως του/της επιβλέποντος/επιβλέπουσας, η οποία συνυπογράφεται από τον/την μεταπτυχιακό/ή φοιτητή/φοιτήτρια, να δημοσιευθούν στην ιστοσελίδα μόνο οι περιλήψεις, και το πλήρες κείμενο να δημοσιευθεί αργότερα.

ΑΡΘΡΟ 10. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ/ΦΟΙΤΗΤΡΙΩΝ

10.1 Οι μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/φοιτήτριες έχουν όλα τα δικαιώματα και τις παροχές που προβλέπονται και για τους/τις φοιτητές/φοιτήτριες του πρώτου κύκλου σπουδών, έως και τη λήξη τυχόν χορηγηθείσας παράτασης φοίτησης, πλην του δικαιώματος παροχής δωρεάν διδακτικών συγγραμμάτων.

10.2 Το Ίδρυμα εξασφαλίζει στους/στις φοιτητές/φοιτήτριες με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες προσβασιμότητα στα προτεινόμενα συγγράμματα και τη διδασκαλία (<https://access.uoa.gr/>).

10.3 Το Γραφείο Διασύνδεσης του ΕΚΠΑ παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη φοιτητών σε θέματα σπουδών και επαγγελματικής αποκατάστασης (<https://career.uoa.gr/>).

10.4 Οι μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/φοιτήτριες καλούνται να συμμετέχουν και να παρακολουθούν σεμινάρια ερευνητικών ομάδων, συζητήσεις βιβλιογραφικής ενημέρωσης, επισκέψεις εργαστηρίων, συνέδρια/ημερίδες με γνωστικό αντικείμενο συναφές με αυτό του ΠΜΣ, διαλέξεις ή άλλες επιστημονικές εκδηλώσεις του ΠΜΣ κ.ά.

10.5 Η Συνέλευση του Τμήματος, μετά την εισήγηση της ΣΕ, δύναται να αποφασίσει τη διαγραφή μεταπτυχιακών φοιτητών/φοιτητριών εάν:

έχουν υπερβεί το ανώτατο όριο απουσιών,

έχουν αποτύχει στην εξέταση μαθήματος ή μαθημάτων και δεν έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς το πρόγραμμα, σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στον παρόντα Κανονισμό,

έχουν υπερβεί τη μέγιστη χρονική διάρκεια φοίτησης στο ΠΜΣ, όπως ορίζεται στον παρόντα Κανονισμό,

έχουν παραβιάσει τις κείμενες διατάξεις όσον αφορά την αντιμετώπιση πειθαρχικών παραπτωμάτων από τα αρμόδια πειθαρχικά Όργανα,

έχουν υποβάλει αίτηση διαγραφής οι ίδιοι.

10.6 Σε περίπτωση που μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/φοιτήτρια διαγραφεί από το ΠΜΣ, μπορεί να αιτηθεί χορήγηση βεβαίωσης για τα μαθήματα στα οποία έχει εξεταστεί επιτυχώς.

10.7 Οι φοιτητές/φοιτήτριες μπορούν να συμμετέχουν σε διεθνή προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών/φοιτητριών, όπως το πρόγραμμα ERASMUS+ ή CIVIS, κατά την κείμενη νομοθεσία. Στην

περίπτωση αυτή ο μέγιστος αριθμός ECTS που μπορούν να αναγνωρίσουν είναι τριάντα (30). Η δυνατότητα αυτή παρέχεται μετά το Α' εξαμήνο σπουδών τους. Οι φοιτητές/φοιτήτριες θα πρέπει να κάνουν αίτηση προς τη ΣΕ και να ακολουθήσουν τους όρους του προγράμματος. Το ΠΜΣ μπορούν να το παρακολουθήσουν και φοιτητές/φοιτήτριες από διεθνή προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών/φοιτητριών, όπως το πρόγραμμα ERASMUS+, σύμφωνα με τις συναφθείσες συνεργασίες.

10.8 Πρακτική Άσκηση μπορεί να γίνει και μέσω των προγραμμάτων ανταλλαγής π.χ. Erasmus+, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

10.9 Οι φοιτητές/φοιτήτριες του ΕΚΠΑ δύνανται να εγγραφούν σε ΠΜΣ του ίδιου ή άλλων ΑΕΙ της ημεδαπής ή της αλλοδαπής στο πλαίσιο εκπαιδευτικών ή ερευνητικών προγραμμάτων συνεργασίας σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

10.10 Είναι δυνατή η παράλληλη φοίτηση σε προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών και σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών ή σε δύο (2) ΠΜΣ του ίδιου ή άλλου Τμήματος, του ίδιου ή άλλου ΑΕΙ.

10.11 Για την πραγματοποίηση των σπουδών τους οι φοιτητές/ήτριες έχουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν από τα κληροδοτήματα και τις υποτροφίες που προκηρύσσει τακτικά το ΕΚΠΑ.

10.12 Στο τέλος κάθε εξαμήνου πραγματοποιείται αξιολόγηση κάθε μαθήματος και κάθε διδάσκοντος/διδάσκουσας από τους/τις μεταπτυχιακούς φοιτητές/φοιτήτριες (βλ. άρθρο 15).

ΑΡΘΡΟ 11. ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΜΣ

11.1 Για την εύρυθμη λειτουργία του ΠΜΣ διατίθενται αίθουσες διδασκαλίας και σεμιναρίων, αμφιθέατρα εξοπλισμένα με οπτικοακουστικά μέσα και εργαστήρια του Τμήματος.

11.2 Η διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη του ΠΜΣ γίνεται από τη Γραμματεία του Τμήματος.

11.3 Η χρηματοδότηση του ΠΜΣ μπορεί να προέρχεται από:

- α) πόρους του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΑΕΙ),
- β) τον κρατικό προϋπολογισμό ή το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων,
- γ) δωρεές, χορηγίες και πάσης φύσεως οικονομικές ενισχύσεις,
- δ) κληροδοτήματα,
- ε) πόρους από ερευνητικά έργα ή προγράμματα,
- στ) κάθε άλλη νόμιμη πηγή.

11.4 Η διαχείριση των πόρων των ΠΜΣ του ΑΕΙ πραγματοποιείται από τον Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ) του ΕΚΠΑ.

11.5 Οι πόροι των ΠΜΣ κατανέμονται ως εξής:

- α) Για έσοδα του ΠΜΣ που προέρχονται από δωρεές, χορηγίες και πάσης φύσεως οικονομικές ενισχύσεις, κληροδοτήματα ή πόρους από ερευνητικά έργα ή προγράμματα, πραγματοποιείται η παρακράτηση υπέρ ΕΛΚΕ που ισχύει για τα έσοδα από αντίστοιχες πηγές χρηματοδότησης,
- β) το υπόλοιπο ποσό των συνολικών εσόδων του ΠΜΣ διατίθεται για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών του ΠΜΣ.

ΑΡΘΡΟ 12. ΑΝΑΘΕΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΕ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΕΣ ΣΤΟ ΠΜΣ

12.1 Το διδακτικό έργο του ΠΜΣ ανατίθεται, κατόπιν απόφασης της Συνέλευσης στις ακόλουθες κατηγορίες διδασκόντων/διδασκουσών:

- α) ΔΕΠ, ΕΕΠ, ΕΔΙΠ και ΕΤΕΠ του Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ΕΚΠΑ ή άλλου ΑΕΙ ή ΑΣΕΙ, με πρόσθετη απασχόληση πέραν των νόμιμων υποχρεώσεών τους, αν το ΠΜΣ έχει τέλη φοίτησης,
- β) ομότιμους/ες καθηγητές/καθηγήτριες ή αφυπηρητήσαντα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ΕΚΠΑ ή άλλου ΑΕΙ,
- γ) συνεργαζόμενους/συνεργαζόμενες καθηγητές/καθηγήτριες,
- δ) εντεταλμένους/εντεταλμένες διδάσκοντες/διδάσκουσες,
- ε) επισκέπτες/επισκέπτριες καθηγητές/καθηγήτριες/ερευνητές/ερευνήτριες,
- στ) ερευνητές/ερευνήτριες και ειδικούς λειτουργικούς επιστήμονες ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων του άρθρου 13Α του ν. 4310/2014 (Α' 258) και της Ακαδημίας Αθηνών ή λοιπών ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων της ημεδαπής ή αλλοδαπής εν ενεργεία ή ομότιμοι,
- ζ) επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις και σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ.

12.2 Με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος δύναται να ανατίθεται επικουρικό έργο στους/στις υποψήφιους/ες διδάκτορες του Τμήματος, υπό την επίβλεψη διδάσκοντος/διδάσκουσας του ΠΜΣ.

12.3 Η ανάθεση του διδακτικού έργου του ΠΜΣ πραγματοποιείται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος, κατόπιν εισήγησης της ΣΕ του ΠΜΣ.

Οι αποφάσεις της Συνέλευσης του Τμήματος για την κατανομή του διδακτικού έργου περιλαμβάνουν υποχρεωτικά τα ακόλουθα στοιχεία:

- α) το ονοματεπώνυμο του/της διδάσκοντα/διδάσκουσας,
- β) την ιδιότητά του/της (π.χ. μέλος ΔΕΠ, ΕΕΠ, ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ κ.ά.),
- γ) το είδος του διδακτικού έργου που ανατίθεται ανά διδάσκοντα/διδάσκουσα (σεμινάριο ή φροντιστήριο),
- δ) τον αριθμό των ωρών διδασκαλίας ανά μάθημα.

12.4 Η κατανομή του διδακτικού έργου πραγματοποιείται πριν από την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους τόσο για το χειμερινό όσο και για το εαρινό εξάμηνο. Σε περίπτωση που η κατανομή του διδακτικού έργου δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ταυτόχρονα και για τα δύο ακαδημαϊκά εξάμηνα, η απόφαση θα λαμβάνεται πριν από την έναρξη του κάθε ακαδημαϊκού εξαμήνου. Με αιτιολογημένη απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος η ανάθεση διδακτικού έργου δύναται να τροποποιείται κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους.

ΑΡΘΡΟ 13. ΑΠΟΝΟΜΗ ΔΜΣ

13.1 Ο/Η φοιτητής/φοιτήτρια ολοκληρώνει τις σπουδές για την απόκτηση ΔΜΣ με τη συμπλήρωση του ελάχιστου αριθμού μαθημάτων και πιστωτικών μονάδων που απαιτούνται για τη λήψη του ΔΜΣ, καθώς και την επιτυχή ολοκλήρωση της ΜΔΕ. Η Συνέλευση διαπιστώνει την ολοκλήρωση των σπουδών, προκειμένου να χορηγηθεί το ΔΜΣ.

13.2 Με την ολοκλήρωση της ανωτέρω διαδικασίας χορηγείται στον/στη μεταπτυχιακό/ή φοιτητή/φοιτήτρια βεβαίωση περάτωσης σπουδών, χάνεται η φοιτητική του/της ιδιότητα και παύει η συμμετοχή του/της στα συλλογικά όργανα διοίκησης του Πανεπιστημίου.

13.3 Το ΔΜΣ πιστοποιεί την επιτυχή αποπεράτωση των σπουδών και αναγράφει βαθμό, με ακρίβεια δύο δεκαδικών ψηφίων, κατά την ακόλουθη κλίμακα: Άριστα (8,5 έως 10) και Λίαν Καλώς (7 έως 8,5 μη συμπεριλαμβανομένου).

13.4 Ο τύπος του ΔΜΣ ανά είδος ΠΜΣ είναι κοινός για όλα τα Τμήματα και τις Σχολές του ΕΚΠΑ και περιλαμβάνεται στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών και Διδακτορικών Σπουδών του Ιδρύματος.

Στο πλαίσιο του ΠΜΣ απονέμεται ΔΜΣ στην «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία και Ιστορία της Τέχνης» στις εξής ειδικεύσεις:

- 1) «Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (Ελληνοβενετικός, Οθωμανικός, Νεότερος Ελληνικός Κόσμος)»,
- 2) «Ευρωπαϊκή Ιστορία»,
- 3) «Ιστορία της Τέχνης».

13.5 Οι μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/φοιτήτριες μπορούν να αιτηθούν την έκδοση παραρτήματος διπλώματος στην ελληνική γλώσσα.

ΑΡΘΡΟ 14. ΟΡΚΩΜΟΣΙΑ

14.1 Η ορκωμοσία δεν αποτελεί συστατικό τύπο της επιτυχούς περάτωσης των σπουδών, είναι όμως αναγκαία προϋπόθεση για τη χορήγηση του εγγράφου τίτλου του διπλώματος. Η καθομολόγηση γίνεται στο πλαίσιο της Συνέλευσης του Τμήματος και σε χώρο της Φιλοσοφικής Σχολής, παρουσία του/της Διευθυντή/Διευθύντριας του ΠΜΣ, του/της Προέδρου του Τμήματος ή του/της Αναπληρωτή/Αναπληρώτριας του/της και, κατά τις δυνατότητες, ενδεχομένως εκπροσώπου του Πρυτάνεως, δύο φορές τον χρόνο.

14.2 Αίτημα για τελετή ορκωμοσίας μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών στη Μεγάλη Αίθουσα Τελετών του κεντρικού κτηρίου του ΕΚΠΑ εξετάζεται κατά περίπτωση από τον Πρύτανη, βάσει εκτίμησης των εκάστοτε δυνατοτήτων και του αριθμού των ορκιζόμενων που θα δηλώνεται από τη Γραμματεία του Τμήματος στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Έρευνας του ΕΚΠΑ.

14.3 Οι μεταπτυχιακοί/ες φοιτητές/φοιτήτριες, που έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς το ΠΜΣ, σε εξαιρετικές περιπτώσεις (σπουδές, διαμονή ή εργασία στο εξωτερικό, λόγοι υγείας κ.λπ.), μπορούν να αιτηθούν στη Γραμματεία του Τμήματος εξαίρεση από την υποχρέωση καθομολόγησης. Η εξαίρεση από

την υποχρέωση καθομολόγησης εγκρίνεται από τον/την Πρόεδρο του Τμήματος και τον Αντιπρύτανη Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Φοιτητικής Μέριμνας του ΕΚΠΑ.

ΑΡΘΡΟ 15. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΜΣ

15.1 Αξιολόγηση από την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ)

Το ΠΜΣ αξιολογείται στο πλαίσιο της περιοδικής αξιολόγησης/πιστοποίησης του Τμήματος που διοργανώνεται από την ΕΘΑΑΕ. Στο πλαίσιο αυτό αξιολογείται η συνολική αποτίμηση του έργου που επιτελέστηκε από κάθε ΠΜΣ, ο βαθμός εκπλήρωσης των στόχων που είχαν τεθεί κατά την ίδρυσή του, η βιωσιμότητά του, η απορρόφηση των αποφοίτων στην αγορά εργασίας, ο βαθμός συμβολής του στην έρευνα, η εσωτερική αξιολόγησή του από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές/φοιτήτριες, η σκοπιμότητα παράτασης της λειτουργίας του, καθώς και λοιπά στοιχεία σχετικά με την ποιότητα του έργου που παράγεται και τη συμβολή του στην εθνική στρατηγική για την ανώτατη εκπαίδευση. Αν το ΠΜΣ κατά το στάδιο της αξιολόγησής του κριθεί ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις συνέχισης της λειτουργίας του, λειτουργεί μέχρι την αποφοίτηση των ήδη εγγεγραμμένων φοιτητών/φοιτητριών σύμφωνα με την απόφαση ίδρυσης και τον Κανονισμό Μεταπτυχιακών και Διδακτορικών Σπουδών του.

15.2 Εσωτερική αξιολόγηση

Η εσωτερική αξιολόγηση των ΠΜΣ πραγματοποιείται σε ετήσια βάση από τη Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟΔΙΠ) του Ιδρύματος. Στη διαδικασία της εσωτερικής αξιολόγησης συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι στην υλοποίηση των ενεργειών και των δράσεων του ΠΜΣ και πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές/φοιτήτριες, τα μέλη του διδακτικού προσωπικού, το προσωπικό διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης και τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής του ΠΜΣ.

Η διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης πραγματοποιείται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, το Εσωτερικό Σύστημα Διασφάλισης Ποιότητας του Ιδρύματος, τις οδηγίες και τα πρότυπα της ΕΘΑΑΕ και σύμφωνα με τη Δήλωση Πολιτικής Διασφάλισης Ποιότητας του Τμήματος που είναι ανηρτημένη στην ιστοσελίδα του Τμήματος:

<https://www.arch.uoa.gr/fileadmin/depts/arch.uoa.gr/www/uploads/1. Tmima/Dilosi Politikis Diasfalisis Poiotitas.pdf>

Η εσωτερική αξιολόγηση των ΠΜΣ περιλαμβάνει την αποτίμηση του διδακτικού έργου, καθώς και όλων των ακαδημαϊκών λειτουργιών και δράσεών του.

Αναλυτικότερα αξιολογούνται:

- α) το περιεχόμενο του ΠΜΣ, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έρευνα στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενό του, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ο σύγχρονος χαρακτήρας του,
- β) ο φόρτος εργασίας των μαθημάτων, καθώς και η πορεία και η ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών σπουδών από τους/τις φοιτητές/φοιτήτριες,
- γ) ο βαθμός ικανοποίησης των προσδοκιών των φοιτητών/φοιτητριών από το ΠΜΣ, τις προσφερόμενες υπηρεσίες υποστήριξης των σπουδών τους και το μαθησιακό περιβάλλον,

δ) τα μαθήματα του Προγράμματος σε εξαμηνιαία βάση μέσω ερωτηματολογίων που συμπληρώνουν οι φοιτητές/φοιτήτριες του ΠΜΣ.

Η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης και η κοινοποίησή τους αποβλέπουν στη βιωσιμότητα του ΠΜΣ, στο υψηλό επίπεδο σπουδών, στη βελτίωση των παροχών του και στην αποδοτικότητα των διδασκόντων/διδασκουσών του.

ΑΡΘΡΟ 16. ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΜΣ

Το ΠΜΣ θα λειτουργήσει μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2027-28, εφόσον πληροί τα κριτήρια της εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

ΑΡΘΡΟ 17. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Οι ήδη εγγεγραμμένοι/ες φοιτητές/φοιτήτριες ολοκληρώνουν τις σπουδές τους σύμφωνα με τον παρόντα Κανονισμό.

Για όσα θέματα δεν ορίζονται στην ισχύουσα νομοθεσία, στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών και Διδακτορικών Σπουδών του ή στον παρόντα Κανονισμό, αρμόδια να αποφασίσουν είναι τα όργανα του ΠΜΣ.

Η απόφαση αυτή έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ, 3505, Β', 25-05-2023).

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΝΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ
2023-2024
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ**

**A. ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ –
(Ελληνοβενετικός, οθωμανικός, νεότερος ελληνικός κόσμος)**

MODERN AND CONTEMPORARY GREEK HISTORY

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ - WINTER SEMESTER	
Κωδ. ΝΕΛ07	<p>Ζητήματα ιστοριογραφίας και μεθοδολογίας του Νέου Ελληνισμού II: Συλλογικές ταυτότητες και προσδιορισμοί</p> <p><i>B. Σειρηνίδου</i></p> <p>Historiographical and methodological issues of Modern Hellenism II: Collective identities and definitions of belonging</p> <p><i>V. Seirinidou</i></p>
ΝΕΛ05	<p>Διακυβέρνηση και διοίκηση των βενετικών αποικιών στον ελληνικό χώρο</p> <p><i>K. Κωνσταντινίδου</i></p> <p>Governance and Administration of the Venetian Colonies in the Greek Area</p> <p><i>K. Konstantinidou</i></p>
0007	<p>Οθωμανικά τεκμήρια για την Ελληνική Επανάσταση</p> <p><i>Π. Κονόρτας</i></p> <p>Ottoman Sources concerning the Greek War of Independence</p> <p><i>P. Konortas</i></p>

NTEI08	Ελληνική εξωτερική πολιτική, 1914-1991: κρίσεις και διλήμματα <i>M. Κούμας</i> Greek Foreign Policy, 1914-1991: Crises and Dilemmas <i>M. Koumas</i>
---------------	---

ΕΑΡΙΝΟΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER

Κωδ. NTEI04	Μέσα από τις στάχτες: Η Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο <i>B. Καραμανωλάκης – Δ. Λαμπροπούλου</i> Out of the Ashes: Greece after the Second World War <i>V. Karamanolakis – D. Lampropoulou</i>
NTEI10	Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: Η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1981 <i>E. Χατζηβασιλίου</i> Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1981 <i>E. Hatzivassiliou</i>

B. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – EUROPEAN HISTORY

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER	
Κωδ. ΕΥ13	<p>Ιστορία της οικογένειας στην Ευρώπη από τον 18ο ως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα</p> <p><i>M. Παπαθανασίου</i></p> <p>History of the Family in Europe from the 18th up to the First Decades of the 20th Century</p> <p><i>M. Parathanasiou</i></p>
ΕΥ03	<p>Οι Λατίνοι στη μεσαιωνική Ανατολική Μεσόγειο (12^{ος}-15^{ος} αι.): Θεσμοί, κοινωνία, πηγές, ιστοριογραφία σε συγκριτική εξέταση</p> <p><i>N. Χρύσης</i></p> <p>Latins in the medieval eastern Mediterranean (12th-15th c.): a comparative examination of institutions, society, sources and historiography</p> <p><i>N. Chrissis</i></p>
ΕΥ05	<p>Η ανάπτυξη του αστικού φαινομένου στη μεσαιωνική Ευρώπη: Ιστοριογραφικές προσεγγίσεις και σύγχρονες πηγές</p> <p><i>N. Γιαντσή-Μελετιάδη (Σε συνεργασία με τον καθηγητή Διον. Μπενέτο)</i></p> <p>The Development of Urban Networks in Medieval Europe: Historiographical Approaches and Modern Sources</p> <p><i>N. Giantsi-Meletiades (collaboration with Prof. Dion. Benetos)</i></p>

ΕΑΡΙΝΟΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER	
Κωδ. ΕΥ08	Γαλλική Επανάσταση. Μια διανοητική ιστορία <i>K. Γαγανάκης</i> The French Revolution. An Intellectual History <i>C. Gaganakis</i>
ΕΥ10	Ευγενείς στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη <i>K. Ράπτης</i> Nobility in Modern and Contemporary Europe <i>K. Raptis</i>

Γ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ – HISTORY OF ART

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / WINTER SEMESTER	
Κωδ. ITX19	<p>Black in Art Matters: απεικονίσεις μαύρων Αφρικανών στην ευρωπαϊκή τέχνη, 1400-1700</p> <p><i>I. Ασημακοπούλου</i></p> <p>Black in Art Matters: Representations of Black People in European Art, 1400-1700</p> <p><i>I. Assimakoroulou</i></p>
ITX13	<p>Αστικές και λαϊκές τέχνες στη σύγχρονη πόλη: αποκλίσεις και αλληλεπιδράσεις I</p> <p><i>Δ. Παυλόπουλος (σε συνεργασία με τον Επίκ. Καθηγητή Γ. Κούζα)</i></p> <p>Urban and Folk Arts in the Modern City: Differences and Interactions I</p> <p><i>D. Pavloupos (collaboration with Assistant Professor G. Kouzas)</i></p>

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER	
Κωδ. ITX12	<p>Φλωρεντινή τέχνη: στροφή προς τη φύση και την αρχαιότητα, 1400-1500</p> <p><i>I. Ασημακοπούλου</i></p> <p>Florentine Art: Turn to Nature and Return to the Antique, 1400-1500</p> <p><i>I. Assimakoroulou</i></p>
ITX14	<p>Αστικές και λαϊκές τέχνες στη σύγχρονη πόλη: αποκλίσεις και αλληλεπιδράσεις II</p> <p><i>Δ. Παυλόπουλος (σε συνεργασία με τον Επίκ. Καθηγητή Γ. Κούζα)</i></p> <p>Urban and Folk Arts in the Modern City: Differences and Interactions II</p> <p><i>D. Pavloupos (collaboration with Assistant Professor G. Kouzas)</i></p>

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

**A. ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ –
MODERN AND CONTEMPORARY GREEK HISTORY**

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ / VASO SEIRINIDOU

Χειμερινό εξάμηνο/Winter semester

Θέμα: Ζητήματα ιστοριογραφίας και μεθοδολογίας του Νέου Ελληνισμού II:
Συλλογικές ταυτότητες και προσδιορισμοί

Subject: Historiographical and methodological issues of Modern Hellenism II:
Collective identities and definitions of belonging

Περίληψη: Στο δεύτερο μέρος της διδακτικής ενότητας «Ζητήματα ιστοριογραφίας και μεθοδολογίας του Νέου Ελληνισμού» εξετάζονται ιστοριογραφικές συζητήσεις σχετικά με την ιστορική συγκρότηση του νέου ελληνισμού, τις ποικίλες εκφάνσεις των συλλογικών ταυτοτήτων και τις μεταβαλλόμενες νοηματοδοτήσεις των συλλογικών προσδιορισμών. Παράλληλα, μέσα από την κριτική μελέτη ιστοριογραφικών έργων της τελευταίας πενήκονταετίας, συζητούνται ζητήματα διανοητικών και ιδεολογικών προσανατολισμών του ελληνικού προεπαναστατικού κόσμου.

Εκτός από την εξοικείωση με τη σχετική βιβλιογραφία, στο πλαίσιο του σεμιναρίου προβλέπεται πλοήγηση και εξάσκηση των φοιτητριών/ών σε διαθέσιμες πρωτογενείς πηγές.

Summary: The second part of the teaching unit "Issues of historiography and methodology of New Hellenism" examines historiographical debates on the formation of Modern Hellenism as a historical entity, the various manifestations of collective identities and the changing meanings of collective identifications. Furthermore, through the critical study of historiographical works of the last fifty years, issues of intellectual and ideological orientations of the Greek pre-revolutionary world are discussed. In the course of the seminar, apart from familiarizing students with the relevant literature, the students will have the opportunity to navigate and practice with available primary sources.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Απ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του νέου ελληνισμού*, τ. 1-4, Αθήνα: Ηρόδοτος, 2005.

Κ. Θ. Δημαράς, *Νεοελληνικός διαφωτισμός*, Αθήνα: Ερμής, 2009.

Ο. Κατσιαρδή κ.ά. (επιμ.), *Έλλην, Ρωμηός, Γραικός: Συλλογικοί προσδιορισμοί και ταυτότητες*, Αθήνα: Ευρασία, 2018.

Α. Κιουσοπούλου, *Βασιλεύς ή Οικονόμος. Πολιτική εξουσία και ιδεολογία πριν την Άλωση*, Αθήνα: Πόλις, 2007.

Π. Κιτρομηλίδης, *Η Γαλλική Επανάσταση και η ΝΑ Ευρώπη*, Ηράκλειο: ΠΕΚ, 2022

Α. Κωνσταντακοπούλου, *Η ελληνική γλώσσα στα Βαλκάνια (1750-1850): Το τετράτομο λεξικό του Δανιήλ Μοσχοπολίτη*, Ιωάννινα, 1988.

Μ. Πατηνιώτης, *Στοιχεία φυσικής φιλοσοφίας. Ο ελληνικός επιστημονικός στοχασμός τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα*, Αθήνα: Gutenberg, 2013.

Ν. Σβορώνος, *Το ελληνικό έθνος: Γένεση και διαμόρφωση του νέου ελληνισμού*, Αθήνα: Πόλις, 2004.

Β. Σειρηνίδου, *Το εργαστήριο του λογίου. Λόγια παραγωγή και επικοινωνία στην εποχή του Διαφωτισμού μέσα από τις μαρτυρίες μιας ιδιωτικής βιβλιοθήκης*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2013.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΩΣΝΑΝΤΙΝΙΔΟΥ / KATERINA KONSTANTINIDOU

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

Θέμα: Διακυβέρνηση και διοίκηση των βενετικών αποικιών στον ελληνικό χώρο

Subject: Governance and administration of the Venetian colonies in the Greek area

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση της οργάνωσης της διοίκησης των υπό βενετική κυριαρχία περιοχών του ελληνικού χώρου από τον 13ο έως τον 18ο αιώνα ως ενός από τους κεντρικούς άξονες γύρω από τον οποίο οργανώνεται η διακυβέρνηση των αποικιών. Θα εξεταστούν οι δομές της διοίκησης, οι μετασχηματισμοί της στο πέρασμα των αιώνων, οι διαφοροποιήσεις της ανάλογα με την περιοχή, τη στρατιωτική και την πολιτική συγκυρία. Επιπλέον, θα δοθεί έμφαση στην ιεραρχία των διοικητικών αξιωματούχων και του ρόλου άλλοτε ως διαμεσολαβητών μεταξύ των υπηκόων και της βενετικής κυβέρνησης αλλά και άλλοτε ως απλών συντονιστών των βενετικών υποθέσεων. Οι θεματικές θα εξεταστούν μέσα από τη βιβλιογραφία και τη μελέτη αρχειακών μαρτυριών.

Summary: The aim of this seminar is to investigate the administration of the greek territories under Venetian rule from the 13th to the 18th c. as one of the most important parameters of the governance organization in the colonies. Among others, the structure of the administration, its transformation over the centuries, regional differentiations, military and political circumstances will be examined. In addition, emphasis will be placed on the hierarchy of administrative officials and their role sometimes as mediators between the subjects and the Venetian government and sometimes as mere coordinators of Venetian affairs. The various topics will be examined on the basis of the letterature as well archival material.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Arbel B., "Venice's Maritime Empire in the Early Modern Period", *A Companion to Venetian History, 1400-1797*, επιμ. E. R. Dursteler, Leiden – Boston 2013, σ. 125-253.

Karapidakis N., *Civis fidelis: L'avènement et l'affirmation de la citoyenneté corfiote (XVIème-XVIIème siècles)*, Francfurt am Main 1992.

Koumanoudi Marina, *How a Colony Should Be Governed: The Commission of Doge*

- Pasquale Malipiero to Leone Duodo as Duke of Crete (1459), Institute of Historical Research - Section of Byzantine Research, National Hellenic Research Foundation / Series: Digital publications, no. 10 / Athens 2020, e-book (pdf)
- Λαμπρινός Κ. Ε., *Κοινωνία και διοίκηση στο βενετοκρατούμενο Ρέθυμνο: Το ανώτερο κοινωνικό στρώμα των ευγενών (1571-1646)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Κέρκυρα 1999.
- Μαλτέζου Χρύσα (επιμ.), *Όψεις της ιστορίας του βενετοκρατούμενου Ελληνισμού. Αρχαιακά τεκμήρια*, Αθήνα 1993.
- , (επιμ.), *Βενετοκρατούμενη Ελλάδα. Προσεγγίζοντας την ιστορία της*, επιμέλεια κειμένων Δέσποινα Βλάσση - Αγγελική Τζαβάρα, τ. 1-2, Αθήνα - Βενετία 2010.
- , *Η Εντολή του Δόγη της Βενετίας προς τον ρέκτορα Χανίων, 1589*, Βενετία 2002
- O'Connell, *Men of Empire. Power and negotiation in Venice's maritime state*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2009
- Παπαδάκη Ασπασία, «Η εντολή της βενετικής ηγεσίας στον γενικό προνοητή Κρήτης Lorenzo Da Mulla (1569)», *Ministerium Historiae. Τιμή στον π. Μάρκο Φώσκολο*, επιμέλεια Κ.Α. ΔΑΝΟΥΣΗΣ – Κ.Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ, Τήνος 2017, 437-453.
- Παπαδία-Λάλα Αναστασία, *Ο θεσμός των αστικών κοινοτήτων στον ελληνικό χώρο κατά την περίοδο της βενετοκρατίας (13ος-18ος αι.). Μια συνθετική προσέγγιση*, Βενετία 2008².
- Rizzi Alessandra, *Rules, Norms, and Instructions for the Venetian rettori in the Subject Dominions: Between Central Authority and Local Communities (Thirteenth to Fifteenth Centuries)*, *The Officer and the People: Accountability and Authority in Pre-Modern Europe*, Oxford, German Historical Institute London, Oxford University Press 2021, pp. 99-131
- Thiriet F., *La Romanie Vénitienne au Moyen Age. Le développement et l'exploitation du domaine colonial vénitien (XIIIe-XVe siècles)*, Paris 1975².

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΚΟΝΟΡΤΑΣ / PARASKEVAS KONORTAS

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

Θέμα: Οθωμανικά τεκμήρια για την Ελληνική Επανάσταση

Subject: Ottoman Sources concerning the Greek War of Independence

Περίληψη: Μέχρι πριν λίγα χρόνια, οι γνώσεις μας για την Ελληνική Επανάσταση βασίζονταν κυρίως σε πηγές προερχόμενες είτε από το περιβάλλον των επαναστατημένων, είτε σε πρωτογενές υλικό προερχόμενο από την πλευρά των δυτικοευρωπαίων και λιγότερο των Ρώσων. Αν και σημαντικότερες εργασίες είδαν το φως ήδη από τον 19ο και κατά τον 20ό αιώνα, η άποψη του ενός εκ των εμπολέμων, των Οθωμανών δηλαδή, δεν είχε γίνει γνωστή παρά κυρίως μέσα από τα κείμενα των αντιπάλων τους ή ξένων. Ωστόσο, κατά την τελευταία δεκαετία ιδίως, δημοσιεύθηκαν έγκυρες επιστημονικές εργασίες που βασίζονται σε -ή κυρίως σε- οθωμανικές πηγές. Η εξέταση των παραπάνω πηγών -και στη συνέχεια η αντιπαραβολή τους με ελληνικές και άλλες- φωτίζει πολλές πλευρές της Ελληνικής Επανάστασης από την οθωμανική πλευρά. Όπως, για παράδειγμα, ποιά ήταν -κατά την οθωμανική Διοίκηση- η συλλογική ταυτότητα αυτών που επαναστάτησαν, ποιές ομάδες προκάλεσαν την Επανάσταση, ποιός ο ρόλος των ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων, τί μέτρα στρατιωτικά και πολιτικά έλαβε η κεντρική οθωμανική Διοίκηση για την καταστολή της και τι δυσκολίες στρατιωτικές και οικονομικές αντιμετώπισε, πώς αντιμετωπίστηκαν από την οθωμανική ηγεσία, με αφορμή την Επανάσταση, ο ορθόδοξος εκκλησιαστικός θεσμός και οι ισχυρές ελληνορθόδοξες ελίτ της Κωνσταντινούπολης και της επαρχίας, ποιές οι σχέσεις κατά την επαναστατική περίοδο ανάμεσα στην κεντρική οθωμανική Διοίκηση και στις τοπικές εξουσίες που στελέχωναν τόσο μουσουλμάνοι, όσο και Ελληνορθόδοξοι. Σημαντικό επίσης ζήτημα είναι σε ποιό βαθμό οι οθωμανικές απόψεις για τα παραπάνω εξελίχθηκαν κατά την διάρκεια της επαναστατικής περιόδου και σε ποιούς παράγοντες οφείλεται αυτή η εξέλιξη. Ένα επίσης ακόμη σημαντικό ζήτημα αφορά στις συνέπειες που είχε η Επανάσταση για την ίδια την οθωμανική Διοίκηση και την οθωμανική κοινωνία.

Summary: Till recently, historical information concerning the Greek War of Independence was founded on sources originating from the revolutionary side or from western european and -to a lesser scale- from Russian sources. Despite the very rich

bibliography on the matter, the Ottoman point of view was revealed only through texts composed by opponents to the Ottoman or foreigners. However, during the last decade, appeared a significant number of scientific works concerning the Greek War of Independence that used Ottoman sources. The analysis of Ottoman sources as well as their confrontation to Greek documents may inform on many issues: which was according to the Ottoman administration the collective identity of the revolted population, which groups were leading the Greek Revolution, which was the role of the European Powers, what kind of measures –military and others- were undertaken by the Ottomans and which difficulties (military, economic etc) they had to face, how the Ottoman administration considered the position of the High Orthodox Clergy and the Greek-Orthodox elites vis-à-vis the Greek Revolution. Last but not least, which were the consequences of the Greek War of Independence for the Ottoman administration itself, as well as for the whole Ottoman society.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

(Ο κατάλογος ακολουθεί το λατινικό αλφάβητο/The list follows the latin alphabet. Δεν περιλαμβάνονται οι πρωτογενείς πηγές/Primary sources are not included)

Ilıcak, Hüseyin Şükrü, “Η άλλη όχθη: Η οθωμανική πολιτική φιλοσοφία και η αντίδραση στην ελληνική «αταξία», στο Βερέμης, Θάνος (επιμ.), *1821: η γέννηση ενός έθνους*, τ. Ε': *Ιδεολογικά ρεύματα: Έλληνες-Οθωμανοί*, Αθήνα, Εκδόσεις ΣΚΑΙ, 2009, σσ. 62-142.

Karabıçak, Yusuf Ziya, “Ottoman Attempts to define the Rebels during the Greek War of Independence”, *Studia Islamica*, 114/3 (2020), σσ. 316-354.

Karabıçak, Yusuf Ziya, “Making Sense of an Execution: Patriarch Gregory V between the Sublime Porte and the Patriarchate”, *Byzantine and Modern Greek Studies*, 47 (2023), σσ. 87-102.

Κολοβός, Ηλίας - Σχαριάτ-Παναχί, Μοχάμαντ - Ilıcak, Şükrü H., *Η οργή του Σουλτάνου. Αυτόγραφα διατάγματα του Μαχμούτ Β' το 1821*, Αθήνα 2021.

Κονόρτας, Παρασκευάς, «Η Ελληνική Επανάσταση μέσα από τις οθωμανικές πηγές», στο *Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος-Εθνικό Ιστορικό Μουσείο* (εκδ.), *Επανάσταση '21*, Αθήνα, 2021, σσ. 564-571.

Laiou, Sophia, “Entre les insurgés reaya et les indisciplinés ayan: la Révolution grecque et la réaction de l'Etat ottoman”, στο Hadjianastasis, Marios (επιμ.), *Frontiers of the Ottoman Imagination. Studies in Honour of Rhoads Murphey*, Λάϊντεν-Βοστώνη 2015, σσ. 213 - 228.

- Λαΐου Σοφία-Σαρηγιάννης Μαρίνος, *Οθωμανικές αφηγήσεις για την Ελληνική Επανάσταση. Από τον Γιουσούφ Μπέη στον Αχμέτ Τζεβντέτ Πασά*, Αθήνα 2019.
- Loukos, Christos, "Some Suggestions for a bolder Incorporation of Studies of the Greek Revolution of 1821 into their Ottoman Context, στο Anastassopoulos Antonis.-Kolonos, Elias (επιμ.), *Ottoman Rule and the Balkans, 1750-1850: Conflict, Transformation, Adaptation. Proceedings of an International Conference held in Rethymno, Greece, 13-14 December 2003*, Ρέθυμνο 2007, σσ. 195-204.
- Μοίρας, Λεωνίδα, *Η Ελληνική Επανάσταση μέσα από τα μάτια των Οθωμανών*, Αθήνα 2020.
- Μοίρας, Λεωνίδα, *Οι οθωμανικές προσλήψεις της Σερβικής και της Ελληνικής Επανάστασης: μια απόπειρα τυπολογίας», *Μνήμων* 38 (2021), σσ. 57-76.*

EMMANΟΥΗΛ ΚΟΥΜΑΣ / EMMANOUIL KOUMAS

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

Θέμα: Ελληνική εξωτερική πολιτική, 1914-1991: κρίσεις και διλήμματα

Subject: Greek Foreign Policy, 1914-1991: Crises and Dilemmas

Περίληψη: Το μάθημα αναδεικνύει τα διλήμματα εξωτερικής πολιτικής που αντιμετώπισαν οι ελληνικές κυβερνήσεις από την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Στις θεματικές του σεμιναρίου περιλαμβάνονται ο Εθνικός Διχασμός και η είσοδος της Ελλάδας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, η απόφαση για τη μικρασιατική εκστρατεία, η συμμετοχή στο Βαλκανικό Σύμφωνο, ο διπλωματικός προσανατολισμός της Ελλάδας κατά τις παραμονές του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, το Κυπριακό ζήτημα, η ένταξη στο αμυντικό σύστημα της Δύσης κατά την πρώιμη ψυχροπολεμική εποχή, η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η διαχείριση των ελληνοτουρκικών κρίσεων και το Μακεδονικό ζήτημα. Στο πλαίσιο του μαθήματος, οι φοιτητές θα πρέπει να παρουσιάσουν τις σχετικές συζητήσεις στην ιστοριογραφία -ελληνική και διεθνή- και να διενεργήσουν έρευνα σε πρωτογενές αρχειακό υλικό (κρατικά αρχεία, προσωπικά αρχεία, Τύπος κλπ.).

Summary: This course will examine the foreign policy dilemmas facing the Greek governments from the outbreak of the First World War to the end of the Cold War. Areas of study include: The National Schism and the participation of Greece in the First World War; the decision of Greek expansion in Asia Minor; Greece's participation in the Balkan Entente; Greece's diplomatic orientations before the outbreak of the Second World War; the Cyprus Question; Greece's association with Western defence during the early Cold War era; Greece's integration in the European Economic Community; Greek-Turkish tensions and crises after 1973; and the Macedonian Question. The students are expected to become familiar with the historiographical debates and carry out research in primary sources (state archives, personal papers, the Press etc.).

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

D. Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959. Military Strategy or Political Stabilisation*, Lanham, MD 2014.

- E. Hatzivassiliou, *Greece and the Cold War. Frontline State, 1952-1967*, London and New York 2006.
- E. Karamouzi, *Greece, the EEC and the Cold War, 1974-1979*, London 2014.
- A. Klapsis, C. Arvanitopoulos, E. Hatzivassiliou and E. Pedaliu (eds.), *Revisiting the Greek Colonels. A Case Study of Southern European Dictatorships – the International Dimension*, Abingdon 2020.
- J. Koliopoulos, *Greece and the British Connection, 1935-1941*, New York 1977.
- Μ. Κούμας, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική και το ζήτημα της ασφάλειας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, 1933-1936*, Αθήνα 2010.
- Λ. Κουρκουβέλας, *Η Ελλάδα και το ζήτημα των πυρηνικών όπλων, 1957-1963*, Αθήνα 2011.
- Γ. Λεονταρίτης, *Η Ελλάδα στον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, 1917-1918*, Αθήνα 2000.
- Γ. Μαυρογορδάτος, *1915. Ο Εθνικός Διχασμός*, Αθήνα 2015.
- Κ. Μπότσιου και Γ. Σακκάς (επιμ.), *Η Ελλάδα, η Δύση και η Μεσόγειος, 1945-62. Νέες ερευνητικές προσεγγίσεις*, Θεσσαλονίκη 2015.
- Σ. Πλουμίδης, *Τα μυστήρια της Αιγηίδος. Το μικρασιατικό ζήτημα στην ελληνική πολιτική (1891-1922)*, Αθήνα 2016.
- Σ. Ριζάς, *Το τέλος της Μεγάλης Ιδέας. Ο Βενιζέλος, ο αντιβενιζελισμός και η Μικρά Ασία*, Αθήνα 2015.
- Κ. Σβολόπουλος, *Ελληνική εξωτερική πολιτική, 2 τόμοι*, Αθήνα 2002.
- Γ. Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Η Ελλάδα και ο συμμαχικός παράγοντας, 1949-1952*, Αθήνα 1999.
- Α. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Αθήνα 2015.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ - ΔΗΜΗΤΡΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ /

VANGELIS KARAMANOLAKIS - DIMITRA LAMPROPOULOU

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

Θέμα: *Μέσα από τις στάχτες:* η Ελλάδα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Subject: *Out of the Ashes:* Greece after the Second World War

Περίληψη: Η ελληνική μεταπολεμική ιστορία αντιμετωπίζεται, σε ένα σημαντικό τμήμα της σχετικής βιβλιογραφίας, είτε ως μια επίπτωση του εμφυλίου πολέμου είτε ως ο προθάλαμος της 21ης Απριλίου 1967. Χωρίς να αμφισβητεί τη σημασία των δυο αυτών μειζόνων τομών, το σεμινάριο αποσκοπεί στη μελέτη των μεταπολεμικών χρόνων ως μιας περιόδου σημαντικών πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών μετασχηματισμών. Επρόκειτο για μια μακρά διαδικασία αλλαγών με διαφορετικούς ρυθμούς, οι οποίες συντελέστηκαν σε μια χώρα καθημαγμένη από μια πολεμική δεκαετία, σε ένα περιβάλλον έντονης πολιτικής και κοινωνικής πόλωσης και σε ένα διεθνές πλαίσιο προσδιορισμένο από τον Ψυχρό Πόλεμο και τις στρατηγικές της ευρωπαϊκής ανασυγκρότησης. Οι κεντρικές θεματικές του σεμιναρίου θα αφορούν:

- α) Την ένταξη και μελέτη της ελληνικής περίπτωσης στο νέο διεθνές πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου,
- β) τη διαδικασία της ανασυγκρότησης της χώρας σε ποικίλα επίπεδα της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής,
- γ) το ζήτημα του κρατικού αυταρχισμού σε συνδυασμό με το αίτημα του εκσυγχρονισμού/εξευρωπαϊσμού της χώρας, καθώς και τις αντιφάσεις στις στρατηγικές και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο του,
- δ) την ανάδειξη διαφορετικών συλλογικών υποκειμένων σε συσχέτιση αφενός με τα πολιτικά διακυβεύματα της εποχής, αφετέρου με τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες για κοινωνικές, θεσμικές και πολιτικές αλλαγές,
- ε) τη συγκρότηση της συλλογικής μνήμης αλλά και των διακριτών μνημονικών κοινοτήτων σε σχέση με τις συγκαιρινές πολιτικές ταυτότητες και ιδιαίτερα με σημείο αναφοράς τη δεκαετία του 1940.

Στόχος του σεμιναρίου είναι να αναδείξει συνέχειες, αλλαγές και τομές στο εσωτερικό της υπό μελέτη περιόδου, αναζητώντας σχέσεις και διαδικασίες που άλλοτε ανάγονται στην προπολεμική άλλοτε στη μετεμφυλιακή περίοδο. Στο σεμινάριο θα δοθεί έμφαση και στις πηγές της εποχής. Επομένως, η εξέταση των ζητημάτων θα γίνει

μέσα από τη συνδυασμένη ανάλυση πρωτογενών πηγών και δευτερογενούς βιβλιογραφίας, με έμφαση σε τεκμήρια και ερωτήματα που μας επιτρέπουν να ανιχνεύσουμε την κοινωνική και πολιτισμική ιστορία της εποχής.

Summary: We tend to treat Greek post-war history either as an impact of the civil war (1946-1949) or as the prelude to military dictatorship (1967-1974). Without questioning the importance of these two major events, the seminar aims to study the post-war years as a period of significant political, social, economic and cultural transformations. After having been shattered by a decade of war, Greece underwent a long process of change which took place in different levels and at dissimilar rates, in a domestic environment of intense political and social polarization and an international context defined by the Cold War and the strategies of European reconstruction. The central topics of the seminar will concern:

- a) The inclusion of the Greek case in the new international framework of the Cold War.
- b) The process of reconstruction at various levels of political, social and economic life.
- c) The question of state authoritarianism and its relation to the goal of modernization – conceived as the Europeanization– of the country, as well as the contradictions in the strategies and policies implemented in this context.
- d) The emergence of different collective subjects in relation to the political stakes of the time on the one hand, and the perceptions and expectations for social, institutional and political changes on the other.
- e) The formation of collective memory and distinct memory communities in relation to contemporary political identities, especially with reference to the 1940s.

The aim of the seminar is to understand continuities, changes and turning points within the period under study, examining at the same time connections and developments that we may trace either to the pre-war or to the post-civil war period. The seminar will also focus on the use of source material. We shall, therefore, examine the thematic subjects through the combined analysis of primary sources and secondary literature, with an emphasis on questions that allow us to grasp the social and cultural history of the time.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

Close, David, *Η Ελλάδα 1945-2004. Πολιτική, κοινωνία, οικονομία*, μετ. Γιώργος Μερτίκας, Θύραθεν, Αθήνα 2007.

Mazower, Mark (επιμ.), *Μετά τον Πόλεμο. Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους*

- και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003.
- Van Steen, Gonda, *Ζητούνται παιδιά από την Ελλάδα. Υιοθεσίες στην Αμερική του Ψυχρού Πολέμου*, μετάφραση: Αριάδνη Λουκάκου, Ποταμός, Αθήνα 2021.
- Αβδελά, Έφη, *Δια λόγους τιμής. Βία, συναισθήματα και αξίες στη μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Νεφέλη, Αθήνα 2002.
- Αβδελά, Έφη, «*Νέοι εν κινδύνω*». *Επιτήρηση, αναμόρφωση και δικαιοσύνη ανηλίκων μετά τον πόλεμο*, Πόλις, Αθήνα 2013.
- Αλιβιζάτος, Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974. Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 31995.
- Βεντούρα, Λίνα, *Έλληνες μετανάστες στο Βέλγιο*, Νεφέλη, Αθήνα 1999.
- Γιανουλόπουλος, Γιάνης, *Ο μεταπολεμικός κόσμος. Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία (1945-1963)*, Παπαζήσης, Αθήνα 2001.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΣΤ΄: *Σύγχρονος ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000
- Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, Έκδοση Ελληνικά Γράμματα & Τα Νέα, τ.9: *Νικητές και ηττημένοι 1949-1974. Νέοι ελληνικοί προσανατολισμοί: ανασυγκρότηση και ανάπτυξη*.
- Καραμανωλάκης, Βαγγέλης, *Ανεπιθύμητο παρελθόν. Οι φάκελοι κοινωνικών φρονημάτων στον 20ό αι. και η καταστροφή τους*, Θεμέλιο, Αθήνα 2019.
- Καραμανωλάκης, Βαγγέλης, Εύη Ολυμπίτου, Ιωάννα Παπαθανασίου (επιμ.), *Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις*, Θεμέλιο, Αθήνα 2010.
- Κουσουρής, Δημήτρης, *Δίκες δοσιλόγων 1944-1949. Δικαιοσύνη, συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη*, Πόλις, Αθήνα 2014.
- Λαμπίρη-Δημάκη, Ιωάννα (επιμ.), *Κοινωνικές Επιστήμες και Πρωτοπορία στην Ελλάδα, 1950-1967*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών και Gutenberg, Αθήνα 2003.
- Λαμπροπούλου, Δήμητρα, *Οικοδόμοι. Οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.
- Νικολακόπουλος, Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946-1967*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001.
- Παναγιωτόπουλος, Βασίλης (διεύθ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμος 9 Νικητές και ηττημένοι 1949-1974. Νέοι ελληνικοί προσανατολισμοί: ανασυγκρότηση και ανάπτυξη*, Ελληνικά Γράμματα & Τα Νέα, Αθήνα 2003.
- Παπαδημητρίου, Δέσποινα, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, Σαββάλας,

Αθήνα 2006.

Παπαταξιάρχης, Ευθύμιος, Θεόδωρος Παραδέλλης (επιμ.), *Ανθρωπολογία και παρελθόν. Συμβολές στην Κοινωνική Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1993.

Ρήγος, Άλκης, Σεραφείμ Σεφεριάδης, Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Η «σύντομη» δεκαετία του '60. Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008.

Ριζάς, Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο. Κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008.

Σταθάκης, Γιώργος, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004.

Τσέκου, Κατερίνα, *Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Ανατολική Ευρώπη 1945-1989*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2013.

Χατζηβασιλείου, Ευάνθης, *Στα σύνορα των κόσμων. Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009.

Χατζηιωσήφ, Χρήστος (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα, τ. Δ1-Δ2*, Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009.

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ / EVANTHIS HATZIVASSILIOU

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

Θέμα: Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1981.

Subject: Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1981.

Περίληψη: Το μάθημα θα ασχοληθεί με την εξέλιξη των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Κατά το διάστημα αυτό, σημειώθηκαν η πολιτική κρίση της δεκαετίας του 1960, η επιβολή της δικτατορίας, η Μεταπολίτευση και η εδραίωση του νέου δημοκρατικού καθεστώτος. Θα αναλυθούν η άνοδος και η πτώση μείζονων πολιτικών δυνάμεων (ΕΡΕ, ΕΚ, ΝΔ, ΕΔΗΚ, ΠΑΣΟΚ) και θα αναζητηθούν οι ευρύτερες ροπές της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, σε μια περίοδο μετάβασης από την πρώτη στην όψιμη μεταπολεμική εποχή.

Summary: The course will examine the development of Greek political forces from the early 1960s to the late 1970s. It will discuss the political crisis of the 1960s, the imposition of the Colonels' dictatorship, the transition to democracy and the stabilization of the new democratic regime. The course will analyze the rise and fall of major political forces (ERE, The Centre Union, ND, EDIK, PASOK), and will seek the larger trends of Greek political history during a period of transition from the first to the latter post-war period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Αλιβιζάτος, Ν., *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*, Αθήνα 2011.

Βασιλάκης, Μ. (επιμ.), *Από τον ανένδοτο στη δικτατορία*, Αθήνα 2009.

Βούλγαρης, Γ., *Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, 1974-1990*, Αθήνα 2002.

Καζάκος, Π., *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Αθήνα 2001.

Καραμανωλάκης, Β. (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία, 1967-1974*, Αθήνα 2010

Μανιτάκης, Α., *Η συνταγματική συγκυρία της μεταπολιτευτικής δημοκρατίας (1976-1997)*, Θεσσαλονίκη 2021.

- Ποιμενίδου, Α.-Δ., «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, οι μεγάλες επιλογές και η επίκληση του πολιτιστικού επιχειρήματος: ο Κ. Τσάτσος και το ζήτημα της Ευρώπης, 1975-1980», στο Νίκος Μαραντζίδης, Ιάκωβος Μιχαηλίδης και Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος: επεκτείνοντας τις ερμηνείες*, Θεσσαλονίκη 2018, σσ. 303-314.
- Ρήγος, Α., Σ. Σεφεριάδης, Ε. Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Η «σύντομη» δεκαετία του '60: θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, Αθήνα 2008.
- Ριζάς, Σ., *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα 2008.
- Σβολόπουλος, Κ. (γεν. επιμ.), *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα*, τόμοι 12, Αθήνα 1992-97.
- Σπουρδαλάκης, Μ., *ΠΑΣΟΚ: δομή, εσωκομματικές κρίσεις και συγκέντρωση εξουσίας*, Αθήνα 1988.
- Χατζηβασιλείου, Ε., *Ελληνικός φιλελευθερισμός: το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979*, Αθήνα 2010.
- _____, «Η σύσταση και εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος, 1974-1981», στον Ιστ' τόμο της *Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα 2000, σσ. 294-317.
- Klarevas, L., «Were the Eagle and the Phoenix Birds of a Feather? The United States and the Greek Coup of 1967», *Diplomatic History*, 30 (2006), σσ. 471-508.
- Mazower, Mark, «Policing the Anti-Communist State in Greece, 1922-1974», στο Mazower (επιμ.), *The Policing of Politics in the Twentieth Century: Historical Perspectives*, Oxford 1997, σσ. 129-150.

B. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – EUROPEAN HISTORY

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ / MARIA PAPATHANASIOU

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

Θέμα: Ιστορία της οικογένειας στην Ευρώπη από τον 18ο ως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα

Subject: History of the family in Europe from the 18th up to the first decades of the 20th century

Περίληψη: Στο σεμινάριο εξετάζουμε την ιστορία της οικογένειας και των οικιακών ομάδων στην Ευρώπη κατά την πρώιμη νεότερη και τη νεότερη περίοδο με έμφαση στον 18ο, τον 19ο και τον πρώιμο 20ό αιώνα. Ασχολούμαστε με ζητήματα όπως το μέγεθος και η σύνθεση των νοικοκυριών, ο κύκλος ζωής των οικογενειών, τα συστήματα και οι πρακτικές κληροδότησης, η οργάνωση και η λειτουργία της οικογενειακής οικονομίας, οι σχέσεις εξουσίας και οι συναισθηματικές σχέσεις ανάμεσα στα μέλη του νοικοκυριού και ευρύτερα ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας, σε συνάρτηση με τον γάμο, τη γονιμότητα, τις γεννήσεις εκτός γάμου, την ανατροφή των παιδιών, τις σχέσεις γονιών-παιδιών, τις σχέσεις μεταξύ αδελφών, τα συγγενικά δίκτυα κλπ. Προσεγγίζουμε το θέμα συνδυάζοντας τις ιστορικές-δημογραφικές προσεγγίσεις που χαρακτήριζαν το πεδίο στα πρώτα του βήματα με μεθόδους της λεγόμενης «νέας ιστορίας», ιδίως μέσω της ιστορικής ανθρωπολογίας, της μικροϊστορίας και της ιστορίας της καθημερινής ζωής. Μελετώντας την ιστορία της ευρωπαϊκής οικογένειας στο πλαίσιο των ευρύτερων κοινωνικο-οικονομικών, πολιτισμικών, πολιτικών συμφραζομένων και σε συνάρτηση με αυτά, μας ενδιαφέρουν άλλωστε επίσης οι κρατικές, εκκλησιαστικές και κοινοτικές πολιτικές που αφορούσαν στην οικογένεια, οι πολιτικές που ρύθμιζαν σε κανονιστικό επίπεδο τον γάμο και τις σχέσεις των μελών της.

Summary: The seminar examines the history of the family and household in Europe. It deals with the early modern as well as with the modern period with an emphasis on the 18th, 19th and early 20th centuries. We are interested in such issues as the households' size, its composition, the family life cycle, inheritance systems and practices, the

organization and function of family economies, the power and emotional relations between a household's members and family members in general, in particular in issues regarding marriage, fertility, illegitimacy, child rearing, parent-child relations, siblings, kinship networks etc. We combine historical-demographic approaches, that characterized the field in its early life, with new history approaches, especially historical anthropological ones, micro-history and the history of everyday life. Furthermore the history of the family is examined within the broader socio-economic, political and cultural context and in relation to it. We are thus also interested in state, church or communal policies regarding the family, regulating marriage and the relations between family members.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Anderson M., *Approaches to the history of the Western family. 1500-1914*, Cambridge University Press 2012.
- Burguière A., Klapisch-Zuber Chr., Segalen M., Zonabend Fr. (eds.), *A History of the Family Volume II: The Impact of Modernity*, Belknap Press 1996.
- Hareven T., "The History of the Family and the Complexity of Social Change", *American Historical Review* 1991, 96/1, pp. 95-124.
- Laslett P. with the assistance of Wall R. (eds.), *Household and Family in Past Times*, Cambridge University Press 2009 (πρώτη έκδοση 1972).
- Laslett P., *Family Life and Illicit Love in earlier generations*, Cambridge University Press 1977.
- Kertzer D. and Barbagli M. (eds.), *The History of the European Family: Family life in the long nineteenth century (1789-1913)*, Yale University Press 2002.
- Maynes M.J. and Waltner A., *The Family: A World History*, Oxford University Press 2012.
- Mitterauer M. and Sieder R., *The European Family: Patriarchy to Partnership from the Middle Ages to the Present*, University of Chicago Press 1983 (πρώτη έκδοση στα γερμανικά 1977, μετάφραση από τα γερμανικά).
- Rosenbaum H., *Formen der Familie. Untersuchungen zum Zusammenhang von Familienverhältnissen, Sozialstruktur und sozialem Wandel in der deutschen Gesellschaft des 19. Jahrhunderts*, Frankfurt a. M. 1982.
- Sieder R., *Sozialgeschichte der Familie*, Frankfurt a. M. 1987.
- Stone L., *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, New York 1983.
- Tilly L., Scott J., *Women, Work and Family*, New York 1978.
- Wall R. in collaboration with Robin J. and Laslett P. (eds.), *Family Forms in historic*

Europe, Cambridge University Press 1983.

Wall R., Hareven T.K. and Ehmer J. with the assistance of Cerman M. (eds.), *Family History Revisited. Comparative Perspectives*, Newark and London, University of Delaware Press, Associated University Presses 2001.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΡΥΣΗΣ / ΝΙΚΟΛΑΟΣ CHRISSIS

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

Θέμα: Οι Λατίνοι στη μεσαιωνική Ανατολική Μεσόγειο (12^{ος}-15^{ος} αι.): θεσμοί, κοινωνία, πηγές, ιστοριογραφία σε συγκριτική εξέταση

Subject: Latins in the medieval eastern Mediterranean (12th-15th c.): a comparative examination of institutions, society, sources and historiography

Περίληψη: Το σεμινάριο επικεντρώνεται στην παρουσία, δράση και εγκατάσταση διάφορων δυτικών δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο, ιδίως στο πλαίσιο του σταυροφορικού κινήματος. Επιχειρείται μια συγκριτική προσέγγιση μεταξύ της λεγόμενης Φραγκοκρατίας στον ελλαδικό χώρο και των «σταυροφορικών κρατών» που είχαν δημιουργηθεί στην περιοχή της Συρίας-Παλαιστίνης μετά την Πρώτη Σταυροφορία. Βασικά θέματα προς εξέταση: η μεταφορά θεσμών από τη Δύση και η επιρροή και προσαρμογή τοπικών στοιχείων· η κοινωνική οργάνωση και οι σχέσεις με τους γηγενείς πληθυσμούς· η αντίληψη του «Άλλου» και η δημιουργία νέων μεικτών ταυτοτήτων· οι κύριες πηγές για τη μελέτη των λατινικών κυριαρχιών στην ανατολική Μεσόγειο· ιστοριογραφικά ερωτήματα και ρεύματα αναφορικά με τις σταυροφορίες και τα σταυροφορικά κράτη – π.χ. αν και σε ποιο βαθμό μπορούν να χαρακτηριστούν ως μια πρώτη «αποικιοκρατία». Συνολικά, ζητούμενο είναι η σφαιρικότερη κατανόηση και θέαση τόσο της Φραγκοκρατίας όσο και του σταυροφορικού κινήματος στο ευρύτερο ευρωπαϊκό και μεσογειακό τους πλαίσιο.

Summary: The seminar focuses on Western presence, settlement and dominions in the Eastern Mediterranean, particularly in the context of the crusading movement. It aims to provide a comparative examination between the period of Latin rule (the so-called *Frankokratia*) in Greek lands and the “crusader states” created in Syria-Palestine following the First Crusade. Key topics include: the transfer of institutions from the West and the parallel influence and adaption of local elements; social organization and relations with the native populations; the perception(s) of Otherness and the creation of new mixed identities; the main primary sources for the study of Western dominions in the Eastern Mediterranean; historiographical trends and questions pertaining to the crusades and the crusader states – for example, whether and to what extent they

constituted an incipient form of “colonialism”. Overall, the objective is to situate both the *Frankokratia* and the crusades within a wider European and Mediterranean context.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- M. Balard, *Les Latins en Orient (Xe-XVe siècle)* (Presses universitaires de France, 2006)
- M. Barber, *The Crusader States* (Yale University Press, 2012)
- N.G. Chrissis, *Crusading in Frankish Greece: A Study of Byzantine-Western Relations and Attitudes* (Brepols, 2012)
- P.W. Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades, 1191-1374* (Cambridge University Press, 1991)
- S.E.J. Gerstel (ed.), *Viewing the Morea: Land and People in the Late Medieval Peloponnese* (Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 2013)
- Δ. Κ. Γιαννακόπουλος, *Δουκάτο των Αθηνών: η κυριαρχία των Acciaiuoli* (Βάνιας, 2006)
- B. Hendrickx, *Οι Θεσμοί της Φραγκοκρατίας* (Σταμούλης, 2007)
- D. Jacoby, *La féodalité en Grèce Médiévale. Les «Assises de Romanie». Sources, application et diffusion* (Mouton, 1971)
- A. Jotischky, *Crusading and the Crusader States* (Pearson, 2004)
- B.Z. Kedar, *Crusade and Mission: European Approaches toward the Muslims* (Princeton University Press, 1984)
- P. Lock, *The Franks in the Aegean, 1204-1500*, Longman, 1995 [ελληνική μτφρ.: *Οι Φράγκοι στο Αιγαίο, 1204-1500* (Ενάλιος, 1998)]
- C. MacEvitt, *The Crusades and the Christian World of the East: Rough Tolerance* (University of Pennsylvania Press, 2008)
- Ν.Γ. Μοσχονάς & Μ.-Γ. Λίλυ Στυλιανούδη (επιμ.), *Το δουκάτο του Αιγαίου* (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2009)
- A.V. Murray, *The Franks in Outremer: Studies in the Latin Principalities of Palestine and Syria, 1099-1187* (Ashgate, 2015)
- Μ. Ντούρου-Ηλιοπούλου, *Το φραγκικό πριγκιπάτο της Αχαΐας (1204-1432): ιστορία, οργάνωση, κοινωνία* (Βάνιας, 2005)
- J. Prawer, *The Latin Kingdom of Jerusalem: European Colonialism in the Middle Ages* (Weidenfeld and Nicolson, 1972)
- J. Riley-Smith (ed.), *The Oxford Illustrated History of the Crusades* (Oxford University Press, 1997)
- K.M. Setton, *Catalan Domination of Athens, 1311-1388* (Variorum Reprints, 1975)

T. Shawcross, *The Chronicle of the Morea: Historiography of Crusader Greece* (Oxford University Press, 2009)

N.I. Tsougarakis & P. Lock (eds.), *A Companion to Latin Greece* (Brill, 2014)

C. Tyerman, *The Debate on the Crusades* (Manchester University Press, 2011)

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ-ΜΕΛΕΤΙΑΔΗ (Σε συνεργασία με τον καθηγητή Διον. Μπενέτο)

/ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ GIANTSI-MELETIADI (in collaboration with Prof. Dion. Benetos)

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

Θέμα: Η ανάπτυξη του αστικού φαινομένου στη μεσαιωνική Ευρώπη: Ιστοριογραφικές προσεγγίσεις και σύγχρονες πηγές

Subject: The Development of Urban Networks in Medieval Europe: Historiographical Approaches and Modern Sources

Περίληψη: Το ζήτημα της αστικής ανάπτυξης ως στοιχείο πολιτισμικής και οικονομικής διαφοροποίησης μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας για την οργάνωση ταυτοτήτων αποτελεί το κεντρικό θέμα αυτού του σεμιναρίου, με τη διαφορά ότι τη φετινή χρονιά η ανάλυση θα είναι σε μεγαλύτερο ιστοριογραφικό εύρος. Συγχρόνως επιχειρείται να ερμηνευθεί η μετάβαση στις διάφορες οικονομικές πραγματικότητες που σχετίζονται με την ανάπτυξη των πόλεων στις διάφορες εποχές του Μεσαίωνα, με ενδιάμεσους σταθμούς την ύστερη αρχαιότητα, το έτος 1000 και τον Ύστερο Μεσαίωνα.

Summary: The urban development viewed an element of cultural and economic differentiation within the framework of the organization of identities is the essential subject of this seminar. Emphasis is placed on the various historiographical traditions and the way in which the urban development has been interpreted. An attempt is made to interpret the passage to the economic realities linked to the development of cities during the different periods of the Middle Ages, with intermediate stages in Late Antiquity, the year 1000 and the Late Middle Ages.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Brown R., *A History of Accounting and Accountants*, Edinburgh 1905

Costen, M.D., *The Cathars and the Albigensian Crusade*, Manchester University Press, 1997.

Friedman J. B. and Figg Kr. M., *Trade, Travel and Exploration in the Middle Ages*, *Anencyclopedia*, Routledge 2017.

Gies F and Gies J., *Life in a Medieval City*, Harper and Row 1981.

Given J.B., *State and Society in Medieval Europe: Gwynedd and Languedoc under outside Rule*, Cornell University Press, 1990.

- Goodlich M. and Ewald G., *Violence and Miracle in the Fourteenth Century: Private Grief and Public Salvation*, The University Chicago Press, 1995.
- Graham-Leigh, E., *The Southern French Nobility and the Albigensian Crusade*, Woodbridge, 2005.
- Mundy J.H., *Studies in the Ecclesiastical and Social History of Toulouse in the Age of Cathars*, Cornwall, 2006.
- Philippe, B., Kriegel A., and Roche D., *Etre juif dans la société française du Moyen-Âge à nos jours*, Complexe, 1997.
- Pounds, N.J.G., *An economic history of medieval Europe*, Longman, 1974.
- Pryor, J., *Commerce, Shipping and Naval Warfare in the Medieval Mediterranean*, Variorum Reprints, 1987.
- Seaman, R., *Epidemics and War: The Impact of Disease on Major Conflicts in History*, ABC Clio, 2018
- Taylor, Cl., *Heresy, Crusade and Inquisition in Medieval Quercy*, York Medieval Press, 2011.
- Tuming, P., *Municipal Officials, Their Public, and the Negotiation of Justice in Medieval Languedoc*, Brill, 2013.
- Woolf, A.H. and Cosmo A.G., *A Short History of Accountants and Accountancy*. London, 1912.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΓΑΝΑΚΗΣ / COSTAS GAGANAKIS

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

Θέμα: Γαλλική Επανάσταση. Μια διανοητική ιστορία

Subject: The French Revolution. An Intellectual History

Περίληψη: Σύμφωνα με τον Enzo Traverso, η επανάσταση αποτελεί «βασική αναλυτική κατηγορία στην ιστορική ερμηνεία, η οποία συνεπάγεται μια ορισμένη προσέγγιση του παρόντος». Αυτή την ιδιαίτερη δυναμική της Γαλλικής Επανάστασης ως ιστορικού γεγονότος, συλλογικής μνήμης (τοπικής, εθνικής και παγκόσμιας), και ως ιστοριογραφικού προβλήματος επιχειρεί να φωτίσει το σεμινάριο. Υιοθετείται η οπτική της διανοητικής ιστορίας, η οποία ξεπερνά τις συχνά περιοριστικές ταξινομικές λογικές της πολιτικής και κοινωνικής ιστορίας, δίνοντας ανάμεσα σε άλλα βάρος στην ιδιαίτερη δυναμική που κυοφορείται από τη «συναισθηματική διάσταση» της επανάστασης. Δίνεται έμφαση στην ιστοριογραφική διαμάχη για τη φύση και την κληρονομιά της Γαλλικής Επανάστασης, όπως αυτή κλιμακώθηκε ιδιαίτερα από το 1989. Η αναθεωρητική ιστοριογραφία της «σχολής Furet» πρόταξε μian ερμηνευτική αιτιακή αλυσίδα η οποία συνέδεε την «τρομοκρατική λαοκρατία» των Ιακωβίνων με τον σοβιετικό ολοκληρωτισμό του 20ού αιώνα. Η αντίκρουση της αναθεωρητικής θέσης από πλειάδα ιστορικών ενισχύθηκε πρόσφατα από συγκριτικές προσεγγίσεις του πολυδύναμου επαναστατικού φαινομένου κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, στην Αγγλία, στις αμερικανικές αποικίες του βρετανικού στέμματος, στη Γαλλία και τις «αδελφές δημοκρατίες», που ανέκυψαν υποβοηθούμενες από το ωστικό κύμα της Γαλλικής Επανάστασης. Βασική διαπίστωση της ιστορικής αποτίμησης της διαμάχης, ο κυρίαρχος παροντισμός, ο οποίος εργαλειοποιεί το ιστορικό παρελθόν για να προλάβει ανάλογες «δυσοίωνες» εξελίξεις στο παρόν.

Summary: According to Enzo Traverso, the revolution is “a basic category of historical interpretation, which entails a specific interpretation of the present”. The seminar aims to highlight the particular dynamics of the French Revolution as a historical event, collective memory (local/national/global) and as a historiographical problem. Intellectual history is chosen as the privileged interpretive tool because it often transcends the taxonomic rigidities of political and social history, among other

things, by paying attention to the particular dynamics engendered by the “emotional dimension” of the Revolution. Emphasis is given to the historiographical debate on the nature and legacy of the French Revolution, as it climaxed in 1989. The revisionist historiography of the ‘school’ of François Furet promoted its interpretive causal chain, linking the ‘revolutionary terror’ of the Jacobins to Soviet totalitarianism in the 20th century. Reaction to the revisionist thesis by numerous historians has been recently enhanced by comparative approaches to the multi-levelled revolutionary phenomenon in the 17th and 18th centuries, in England, the American colonies, France and the ‘sister republics’ engendered by the French Revolution. Basic conclusion from the critical overview of the debate, a dominant presentism which instrumentalizes the past in order to prevent similar ‘ominous’ developments in the present.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Michel Biard, Marisa Linton, *Terror. The French Revolution and its Demons*, Οξφόρδη, 2022.

François Furet, *The French Revolution*, Οξφόρδη, 1996.

Eric Hazan, *A People’s History of the French Revolution* Λονδίνο, 2017.

Lynn Hunt, *Politics, Culture, and Class in the French Revolution*, Oakland, 2004.

Jonathan Israel, *Revolutionary Ideas. An Intellectual History of the French Revolution from the Rights of Man to Robespierre*, New Jersey, 2014.

Annie Jourdan, *Νέα Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης*, Αθήνα, 2023.

Georges Lefebvre, *Η Γαλλική Επανάσταση*, Αθήνα, 2003.

Peter McPhee, *Liberty or Death. The French Revolution*, New Haven, 2016.

Arno J. Mayer, *The Furies: Violence and Terror in the French and Russian Revolutions*, New Jersey, 2000.

George Rudé, *The Crowd in the French Revolution*, Οξφόρδη, 1959.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΑΠΤΗΣ / KOSTAS RAPTIS

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

Θέμα: Ευγενείς στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη

Subject: Nobility in modern and contemporary Europe

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει τους οικονομικούς, πολιτικούς και κοινωνικο-πολιτισμικούς όρους ύπαρξης, αναπαραγωγής και διάκρισης (ή όσμωσης) των ευγενών, ενός ολιγάριθμου αλλά δυσανάλογα ισχυρού και εύπορου κοινωνικού σχηματισμού, ο οποίος, παρά τη βαθμιαία απώλεια προνομίων και της πολιτικής του πρωτοκαθεδρίας κατά τον 19ο αιώνα εξακολουθεί να επηρεάζει καθοριστικά την ιστορία των περισσότερων χωρών της Δυτικής, Κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης τουλάχιστον μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αναδεικνύονται η πολυμορφία, οι έμφυλοι ρόλοι, οι παράγοντες συνοχής και διαφοροποίησης των ευγενών και ειδικότερα ο ενοποιητικός και συνάμα διακριτικός ρόλος της ευγένειας, της αριστοκρατικής δηλαδή κουλτούρας στις ευρωπαϊκές κοινωνίες από τα τέλη του 18ου ως τα μέσα, τουλάχιστον, του 20ού αιώνα.

Summary: The seminar examines the economic, political and social-cultural terms of existence, reproduction and distinction (or osmosis) of the nobility, a tiny but disproportional powerful and wealthy social group, which, despite the gradual loss of privileges and political hegemony continues exercising a great impact on the history of most western, central and east European countries at least till the First World War. It also focuses on the multiformity, the role of gender, the factors of cohesion and differentiation within the nobles, and especially on the unifying and at the same time distinctive role of noble culture in european societies from the late 18th till at least the mid-20th century.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/Selected Bibliography

Ράπτης Κ., «Επιβιώσεις και προσλήψεις του Μεσαίωνα στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη: η περίπτωση των ευγενών», στο: *Ο «σκοτεινός» Μεσαίωνας*, Εταιρεία Σπουδών Σχολής Μωραΐτη, Αθήνα 2010, 145-174

Bush M. L., *The European Nobility*, τομ. 1-2, Manchester 1983-1988

Cannadine D., *The Decline and Fall of the British Aristocracy*, Λονδίνο 1990

Dewald J., *The European Nobility 1400-1800*, Κάμπριτζ 1996

École Française de Rome, *Les Noblesses Européennes au XIXe Siècle*, Ρώμη 1988

Higgs D., *Nobles in Nineteenth Century France: The Practice of Inegalitarianism*,
Βαλτιμόρη/Λονδίνο 1987)

Lieven D., *The Aristocracy in Europe 1815-1914*, Columbia University Press 1994

Mayer A., *The Persistence of the Old Regime. Europe to the Great War*, Ν. Υόρκη, 1990

Mosse W., “Nobility and Middle Classes in Nineteenth-Century Europe: A Comparative
Study”, στο: Kocka J./Mitchell A. (επιμ.), *Bourgeois Society in Nineteenth-
Century Europe*, Λονδίνο 1992, 70-102

Stone L./Fawtier Stone J. C., *An Open Elite? England 1540-1880*, Οξφόρδη 1984

B. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ – HISTORY OF ART

ΙΑΝΘΗ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ / ΙΑΝΤΗ ASSIMAKOPOULOU

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

Θέμα: Black in Art Matters: απεικονίσεις μαύρων Αφρικανών στην ευρωπαϊκή τέχνη, 1400-1700

Subject: Black in Art Matters: Representations of Black People in European Art, 1400-1700

Περίληψη: Το σεμινάριο αυτό επιδιώκει να αναδείξει μορφές Μαύρων Αφρικανών σε έργα τέχνης που φιλοτεχνήθηκαν από τον 15ο ως τον 17ο αιώνα. Η περίοδος αυτή συνδέεται με την εποχή των νέων ανακαλύψεων, την αποικιακή επέκταση ευρωπαϊκών δυνάμεων και την εμφανή πλέον παρουσία μαύρων σκλάβων στην Ευρώπη. Θα εξεταστούν αντιπροσωπευτικά έργα αναγεννησιακών, μανιεριστών και baroque καλλιτεχνών, θρησκευτικά και κοσμικά, ιδιαίτερα μέσα από την νέα τάση της ιστοριογραφίας να προσεγγίζεται από ποίκιλες οπτικές η παρουσία μαύρων από την Αφρική. Μέσα από πίνακες, γλυπτά, χαρακτηριστικά και σχέδια Ιταλών, Γερμανών, Φλαμανδών, Ολλανδών, Ισπανών καλλιτεχνών θα κατανοηθεί το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παραγγέλθηκαν, φιλοτεχνήθηκαν και κυκλοφόρησαν αυτά τα έργα τέχνης.

Summary: This seminar aims to highlight representations of black people in artworks created from 15th to 17th century. This period is marked by the European colonial expansion, the transatlantic slave trade and the growing presence of Black slaves in Europe. Both religious and secular works by Renaissance, Mannerist, and Baroque artists will be examined, particularly through the new perspective offered by the recent historiography that approaches the presence of black people from various viewpoints. By studying a diverse range of artworks, including paintings, sculptures, prints and drawings by Italian, German, Flemish, Dutch, and Spanish artists, students will gain an understanding of the social, political, and cultural contexts in the frame of which these representations were commissioned, created, and widely circulated.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Bindman, David (επιμ). (2010). *The Image of the Black in Western Art: Artists of the Renaissance and Baroque* (1) (The Image of the Black in Western Art, 3 τ.). Harvard University Press.
- Campbell, Lorne. 2011. *Renaissance Portraits: European Portrait-Painting in the 14th, 15th, and 16th Centuries*. New Haven.
- Collins, K., & Keene, B. C. (Eds.). (2018). *Balthazar: A Black African King in Medieval and Renaissance Art*. Getty Publications.
- Dabney, Karen. "Exoticism and the Black Figure in Renaissance Venice." *Renaissance Quarterly* 63. 4 (2010): 1123-1154.
- Goffen, Rona. 1997. "Titian's Blackness." *Renaissance Quarterly* 50. 1: 1-63.
- Kolfin, Elmer; Schreuder, Esther; *Black is beautiful: Rubens to Dumas*, Nieuwe Kerk 2008
- Kolfin, Elmer. *Black in Rembrandt's Time*, Rembrandt House Museum, Amsterdam, 2019.
- McGrath, Elizabeth. 2017. "Blackness and Art in the Early Modern World". Στο *A Companion to Renaissance and Baroque Art*, επιμ. Babette Bohn και James M. Saslow, 507-526. Hoboken.
- McGrath, Elizabeth.; Massing, Jean Michel. 2012. *The Slave in European Art: from Renaissance Trophy to Abolitionist Emblem*. London.
- Silver, Larry (2022). *Europe Views the World, 1500-1700 (Northern Lights)*. Washington, DC: National Gallery of Art.
- Scher, Stephen K. 2006. "Black Africans in Renaissance Europe: A Review Article." *Sixteenth Century Journal* 37. 3: 886-889.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ (σε συνεργασία με τον Επίκ. Καθηγητή Γιώργο Κούζα) /

DIMITRIS PAVLOPOULOS (in collaboration with Assist. Prof. George Kouzas)

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

Θέμα: Αστικές και λαϊκές τέχνες στη σύγχρονη πόλη: αποκλίσεις και αλληλεπιδράσεις
I

Subject: Urban and Folk Arts in Modern City: Differences and Interactions I

Περίληψη: Το μεταπτυχιακό αυτό μάθημα δεν έχει ως στόχο απλώς την περιγραφή των «καλών» τεχνών και των «λαϊκών» τεχνών, όπως αναπτύχθηκαν στα ελληνικά αστικά κέντρα τον 20ό αιώνα. Αντίθετα, έχει μια πολλαπλή στόχευση: καταρχάς, επιχειρεί να αναδείξει τη δυναμική παρουσία των τεχνών (δημιουργία, επιβίωση αλλά και πρόσληψη από το ευρύτερο κοινό) στον σύγχρονο αστικό χώρο που εξ ορισμού είναι χώρος ισχυρών διαδράσεων, ιδιαίτερα μετά την άφιξη των προσφύγων το 1922 αλλά και με την μεταπολεμική υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα ελληνικά αστικά κέντρα. Σε δεύτερο επίπεδο, φιλοδοξεί να τονίσει τόσο τις μεταξύ τους ομοιότητες όσο και τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην επώνυμη και τη συχνά «ανώνυμη» καλλιτεχνική δημιουργία. Επιπρόσθετα, επιχειρεί να ανιχνεύσει τη δυναμική-δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ επώνυμης και λαϊκής τέχνης κατά τον 20ό και πρώιμο 21ο αιώνα στην ελληνική πόλη. Ειδικότερα ως προς τις εικαστικές τέχνες θα μας απασχολήσουν τα παραδείγματα λαϊκών και λαϊκότροπων καλλιτεχνών, με αναφορά στην τεχνοκριτική/τεχνοϊστορική πρόσληψή τους από την περίοδο του Μεσοπολέμου και εντεύθεν. Ως προς τις λαϊκές τέχνες, μείζονες και ελάσσονες, θα γίνει μια θεωρητική εισαγωγή στην έννοια της λαϊκής τέχνης (είδη, χαρακτηριστικά γνωρίσματα, αισθητική, χρηστικότητα, θεωρητική διαδρομή του όρου στην Ελλάδα) καθώς και στη θεωρία των αντικειμένων (κοινωνική ζωή και πολιτισμική βιογραφία των αντικειμένων). Στη συνέχεια θα αναλυθούν οι εξής περιπτώσεις:

A) Κεραμική: αναφορά στο πώς αναπτύχθηκε στην Κρήτη, στη Σίφνο και στην Αίγινα, στη Μεσσηνία, καθώς και στα Δαρδανέλλια (Τσανάκκαλε) της Μ. Ασίας και πώς μετεξελίχθηκε στον αστικό χώρο με αναφορά τόσο σε συγκεκριμένους λαϊκούς καλλιτέχνες (Μηνάς Αβραμίδης, Βασίλης Βαρδαξής κ.ά.) αλλά και σε «ανώνυμους» αγγειοπλάστες στο Μαρούσι και την Νέα Ιωνία, που είναι απόγονοι προσφύγων του 1922 και άλλων εσωτερικών μεταναστών.

B) Μεταλλοτεχνία-αργυροχρυσοχοΐα: συνοπτική αναφορά στα μεγάλα κέντρα

αργυροχρυσοχοΐας, όπως ήταν τα Ιωάννινα και στους σύγχρονους μετασχηματισμούς της σήμερα σε εργαστήρια κοσμημάτων στην πόλη.

Γ) Ξυλογλυπτική: αναφορά στους σκαλιστές και ταγιαδόρους από το Μέτσοβο, τον Τύρναβο και από άλλες περιοχές, που κυριάρχησαν όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο, αλλά ευρύτερα στον βαλκανικό, καθ' όλον τον 18ο και 19ο αιώνα. Ανάλυση των τάσεων ξυλογλυπτικής στην πόλη κυρίως με ανάλυση του διακοσμητικού ρόλου των ξυλόγλυπτων στα αθηναϊκά αρχοντικά σπίτια των αστών.

Δ) Λιθογλυπτική και μαρμαρογλυπτική: ιδιαίτερα θα αναλυθούν περιπτώσεις μαρμαρογλυπτών που άσκησαν την τέχνη τους σε νεκροταφεία, όπως ήταν οι αδελφοί Γιακουμής και Φραγκίσκος Μαλακατές από τα Υστέρνια της Τήνου που δημιούργησαν στο Α' Κοιμητήριο Αθηνών και αλλού, όπως και ανάλογες περιπτώσεις «ανώνυμων» τεχνιτών του μαρμάρου στα κοιμητήρια της Νίκαιας και του Αμαρουσίου.

Ε) Εμπορικά δίκτυα ειδών «επώνυμης» και «λαϊκής» τέχνης σήμερα στην πόλη: Μέσα από ήδη συγκεντρωμένο εθνογραφικό υλικό με συνεντεύξεις από ρακοσυλλέκτες, αντικέρ, παλαιοπώλες και γκαλερίστες θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις διαδρομές των αντικειμένων τέχνης από την οικία στο δημόσιο χώρο ή στη γκαλερί και την καινούργια δεύτερη ζωή τους στην σύγχρονη πόλη.

Εκτός των θεωρητικών ζητημάτων που θα αναπτυχθούν, το μάθημα θα έχει και μια εφαρμοσμένη διάσταση. Θα υπάρξουν επισκέψεις τόσο σε εργαστήρια καλλιτεχνών όσο και σε εργαστήρια τεχνιτών (μαρμαρογλυφεία νεκροταφεία, εργαστήρια κεραμικής, καμίνια κεραμιστών, βιοτεχνίες δημιουργίας χειροποίητων υφαντών κ.λπ.) ώστε οι φοιτητές και οι φοιτήτριες να γνωρίσουν εκ του σύνεγγυς τον τρόπο δημιουργίας των αντικειμένων.

Summary: The seminar course is an introduction to greek urban and folk arts, with reference to their progress from the 19th century until nowadays. We examine artists, painting, sculpture, etc., with emphasis in unknown cases and their study.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Appadurai, A. (επιμ.), «Introduction: Commodities and the Politics of Value», *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, Κέμπριτζ 1986, 3-63.

Baudrillard, J., *The System of Objects*, μτφρ. J. Benedict, Λονδίνο 21996.

Γιαλούρη, Ε., *Υλικός πολιτισμός. Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*, Αθήνα 2012.

Εθνολογία (περιοδικό της Ελληνικής Εταιρείας Εθνολογίας).

Ζώρα, Π., «Συμβολική και σημειωτική προσέγγιση της Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης»,
Λαογραφία 36 (1990-92), 1-77.

Kopytoff, I., «The Cultural Biography of Things: Commoditization as Process», A.
Appadurai (επιμ.), *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*,
Κέμπριτζ 1986, 64-91.

Κορρέ-Ζωγράφου, Κ., *Τα κεραμικά του ελληνικού χώρου*, Αθήνα 1995.

Κορρέ-Ζωγράφου, Κ. - Κούζας, Γ., *Η έρευνα και διδασκαλία του υλικού πολιτισμού των
νεότερων χρόνων στα ελληνικά πανεπιστήμια*, Αθήνα 2010.

Κούζας, Γ., «Οι κύκλοι των χαμένων αντικειμένων. Απόρριψη - διαλογή - επανάχρηση -
επανοικειοποίηση», *Εθνολογία*, 16 (2013-2016), 103-144.

Λαογραφία (περιοδική έκδοση της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας).

Λουκάτος, Δ. Σ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Αθήνα 1985.

Μερακλής Μ. Γ., *Ελληνική Λαογραφία : Κοινωνική Συγκρότηση - Ήθη και Έθιμα - Λαϊκή
Τέχνη*, Αθήνα 2011.

Οικονόμου, Α. Ι., *Υλικός πολιτισμός: Θεωρία, μεθοδολογία, αξιοποίηση. Σύντομη
επισκόπηση*, Αθήνα 2014.

Παπαδόπουλος, Σ., «Υλικός Πολιτισμός», *Εθνολογία*, 3 (1993), 215-227.

Παυλόπουλος, Δ., *Από τον Ιερό Λόχο στον Κωνσταντίνο ΙΒ'. Νεότερα Αθηναϊκά Γλυπτά*,
Αθήνα 2020.

Σταμέλος, Δ., *Νεοελληνική Λαϊκή Τέχνη. Πηγές, προσανατολισμοί και κατακτήσεις από
τον ΙΣΤ' αιώνα ως την εποχή μας*, Αθήνα 31993.

Φλωράκης, Α., «Η εθνογραφική τεχνολογία. Όψεις θεωρίας και εφαρμογές»,
Εθνολογία, 6-7 (1998-99), 31-59.

ΙΑΝΘΗ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ / ΙΑΝΤΗ ASSIMAKOPOYΛΟΥ

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

Θέμα: Φλωρεντινή τέχνη: στροφή προς τη φύση και την αρχαιότητα, 1400-1500

Subject: Florentine Art: Turn to Nature and Return to the Antique, 1400-1500

Περίληψη: Το σεμινάριο επιδιώκει να αναδείξει την επιρροή αρχαίων εικαστικών πηγών καθώς και της εκ του φυσικού μελέτης στην τέχνη της πρώιμης Αναγέννησης. Διερευνάται πως το μονοπάτι προς ένα «φωτεινότερο μέλλον» στρώθηκε με ιδέες του παρελθόντος. Τα διασωθέντα αποτυπώματα τις κλασικής αρχαιότητας εικαστικά και γραπτά έγιναν καθοριστικές πηγές για έργα αρχιτεκτονικής, γλυπτικής και ζωγραφικής. Οι καλλιτέχνες της Φλωρεντίας (Brunelleschi, Ghiberti, Donatello, Filippino Lippi, Michelangelo και πολλοί άλλοι) μελετούσαν τα αρχαία κατάλοιπα που έμεναν ακόμα ορατά για αιώνες, ενώ οι ουμανιστές και οι εύποροι παραγγελιοδότες συγκέντρωναν σημαντικές συλλογές αρχαιοτήτων. Παράλληλα το αίτημα για περισσότερο νατουραλιστική απόδοση του κόσμου από τους ίδιους καλλιτέχνες τους ωθούσε να μιμούνται τη φύση και τις δημιουργικές της διαδικασίες. Σχολιάζεται η συζήτηση γύρω από τη σχέση φύσης και τέχνης καθώς και έννοιες *natura naturata* και *natura naturans*.

Summary: The seminar highlights the influence of ancient visual sources and the study from nature in the art of the early Renaissance. It explores how the path towards a "brighter future" was paved with ideas from the past. The surviving visual and written remains of classical antiquity inspired works of architecture, sculpture, and painting. Artists such as Brunelleschi, Ghiberti, Donatello, Filippino Lippi, Michelangelo, and many others studied the ancient remains that remained visible for centuries, while humanists and wealthy patrons collected antiquities. At the same time, the demand for a more naturalistic depiction of the world by the same artists to imitate nature and its creative processes. A wide variety of theories concerning the relationship of art to nature that circulated in Renaissance treatises are discussed as well as the concepts of *natura naturata* and *natura naturans*.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Aymonino, A., & Lauder, A. V. (2015). *Drawn from the Antique: Artists and the Classical Ideal*. London, Sir John Soane's Museum.

- Baxandall, M. (1988). *Painting and Experience in Fifteenth Century Italy: A Primer in the Social History of Pictorial Style*. Oxford, Oxford University Press.
- Bober, P. P., Rubinstein, R., & Woodford, S. (2011). *Renaissance Artists and Antique Sculpture: A Handbook of Sources*. Harvey Miller Publishers.
- Bomford, D. (επιμ.). (2002). *Art in the Making: Underdrawings in Renaissance Paintings*. London, National Gallery Publications.
- Bomford, D., Dunkerton, J., Gordon, D., & Roy, A. (1989). *Art in the Making: Italian Painting before 1400*. National Gallery Publications.
- Burke, P. (1999). *The Italian Renaissance: Culture and Society in Italy*. Cambridge: Polity Press.
- Nethersole, J. (2019). *Art of Renaissance Florence: A City and Its Legacy*. Laurence King Publishing.
- Randolph, A. W. B. (2002). *Engaging Symbols: Gender, Politics, and Public Art in Fifteenth-Century Florence*. Yale University Press.
- Rubin, P. L. (2000). *Images and Identity in Fifteenth-Century Florence*. New Haven: Yale University Press
- Rubin, P. L., Wright A. (1999). *Renaissance Florence: The Art of the 1470s*, London, National Gallery.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ (σε συνεργασία με τον Επίκ. Καθηγητή Γιώργο Κούζα) /
DIMITRIS PAVLOPOULOS (in collaboration with Assist. Prof. George Kouzas)

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

Θέμα: Αστικές και λαϊκές τέχνες στη σύγχρονη πόλη: αποκλίσεις και αλληλεπιδράσεις
II

Subject: Urban and Folk Arts in Modern City: Differences and Interactions II

Περίληψη: Το μεταπτυχιακό αυτό μάθημα δεν έχει ως στόχο απλώς την περιγραφή των «καλών» τεχνών και των «λαϊκών» τεχνών, όπως αναπτύχθηκαν στα ελληνικά αστικά κέντρα τον 20ό αιώνα. Αντίθετα, έχει μια πολλαπλή στόχευση: καταρχάς, επιχειρεί να αναδείξει τη δυναμική παρουσία των τεχνών (δημιουργία, επιβίωση αλλά και πρόσληψη από το ευρύτερο κοινό) στον σύγχρονο αστικό χώρο που εξ ορισμού είναι χώρος ισχυρών διαδράσεων, ιδιαίτερα μετά την άφιξη των προσφύγων το 1922 αλλά και με την μεταπολεμική υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα ελληνικά αστικά κέντρα. Σε δεύτερο επίπεδο, φιλοδοξεί να τονίσει τόσο τις μεταξύ τους ομοιότητες όσο και τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην επώνυμη και τη συχνά «ανώνυμη» καλλιτεχνική δημιουργία. Επιπρόσθετα, επιχειρεί να ανιχνεύσει τη δυναμική-δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ επώνυμης και λαϊκής τέχνης κατά τον 20ό και πρώιμο 21ο αιώνα στην ελληνική πόλη. Ειδικότερα ως προς τις εικαστικές τέχνες θα μας απασχολήσουν τα παραδείγματα λαϊκών και λαϊκότροπων καλλιτεχνών, με αναφορά στην τεχνοκριτική/τεχνοϊστορική πρόσληψή τους από την περίοδο του Μεσοπολέμου και εντεύθεν. Ως προς τις λαϊκές τέχνες, μείζονες και ελάσσονες, θα γίνει μια θεωρητική εισαγωγή στην έννοια της λαϊκής τέχνης (είδη, χαρακτηριστικά γνωρίσματα, αισθητική, χρηστικότητα, θεωρητική διαδρομή του όρου στην Ελλάδα) καθώς και στη θεωρία των αντικειμένων (κοινωνική ζωή και πολιτισμική βιογραφία των αντικειμένων). Στη συνέχεια θα αναλυθούν οι εξής περιπτώσεις:

A) Κεραμική: αναφορά στο πώς αναπτύχθηκε στην Κρήτη, στη Σίφνο και στην Αίγινα, στη Μεσσηνία, καθώς και στα Δαρδανέλλια (Τσανάκκαλε) της Μ. Ασίας και πώς μετεξελίχθηκε στον αστικό χώρο με αναφορά τόσο σε συγκεκριμένους λαϊκούς καλλιτέχνες (Μηνάς Αβραμίδης, Βασίλης Βαρδαξής κ.ά.) αλλά και σε «ανώνυμους» αγγειοπλάστες στο Μαρούσι και την Νέα Ιωνία, που είναι απόγονοι προσφύγων του 1922 και άλλων εσωτερικών μεταναστών.

B) Μεταλλοτεχνία-αργυροχρυσοχοΐα: συνοπτική αναφορά στα μεγάλα κέντρα

αργυροχρυσοχοΐας, όπως ήταν τα Ιωάννινα και στους σύγχρονους μετασχηματισμούς της σήμερα σε εργαστήρια κοσμημάτων στην πόλη.

Γ) Ξυλογλυπτική: αναφορά στους σκαλιστές και ταγιαδόρους από το Μέτσοβο, τον Τύρναβο και από άλλες περιοχές, που κυριάρχησαν όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο, αλλά ευρύτερα στον βαλκανικό, καθ' όλον τον 18ο και 19ο αιώνα. Ανάλυση των τάσεων ξυλογλυπτικής στην πόλη κυρίως με ανάλυση του διακοσμητικού ρόλου των ξυλόγλυπτων στα αθηναϊκά αρχοντικά σπίτια των αστών.

Δ) Λιθογλυπτική και μαρμαρογλυπτική: ιδιαίτερα θα αναλυθούν περιπτώσεις μαρμαρογλυπτών που άσκησαν την τέχνη τους σε νεκροταφεία, όπως ήταν οι αδελφοί Γιακουμής και Φραγκίσκος Μαλακατές από τα Υστέρνια της Τήνου που δημιούργησαν στο Α' Κοιμητήριο Αθηνών και αλλού, όπως και ανάλογες περιπτώσεις «ανώνυμων» τεχνιτών του μαρμάρου στα κοιμητήρια της Νίκαιας και του Αμαρουσίου.

Ε) Εμπορικά δίκτυα ειδών «επώνυμης» και «λαϊκής» τέχνης σήμερα στην πόλη: Μέσα από ήδη συγκεντρωμένο εθνογραφικό υλικό με συνεντεύξεις από ρακοσυλλέκτες, αντικέρ, παλαιοπώλες και γκαλερίστες θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις διαδρομές των αντικειμένων τέχνης από την οικία στο δημόσιο χώρο ή στη γκαλερί και την καινούργια δεύτερη ζωή τους στην σύγχρονη πόλη.

Εκτός των θεωρητικών ζητημάτων που θα αναπτυχθούν, το μάθημα θα έχει και μια εφαρμοσμένη διάσταση. Θα υπάρξουν επισκέψεις τόσο σε εργαστήρια καλλιτεχνών όσο και σε εργαστήρια τεχνιτών (μαρμαρογλυφεία νεκροταφεία, εργαστήρια κεραμικής, καμίνια κεραμιστών, βιοτεχνίες δημιουργίας χειροποίητων υφαντών κ.λπ.) ώστε οι φοιτητές και οι φοιτήτριες να γνωρίσουν εκ του σύνεγγυς τον τρόπο δημιουργίας των αντικειμένων.

Summary: The seminar course is an introduction to greek urban and folk arts, with reference to their progress from the 19th century until nowadays. We examine artists, painting, sculpture, etc., with emphasis in unknown cases and their study.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Appadurai, A. (επιμ.), «Introduction: Commodities and the Politics of Value», *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, Κέμπριτζ 1986, 3-63.

Baudrillard, J., *The System of Objects*, μτφρ. J. Benedict, Λονδίνο 21996.

Γιαλούρη, Ε., *Υλικός πολιτισμός. Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*, Αθήνα 2012.

Εθνολογία (περιοδικό της Ελληνικής Εταιρείας Εθνολογίας).

Ζώρα, Π., «Συμβολική και σημειωτική προσέγγιση της Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης», *Λαογραφία* 36 (1990-92), 1-77.

Kopytoff, I., «The Cultural Biography of Things: Commoditization as Process», A. Appadurai (επιμ.), *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, Κέμπριτζ 1986, 64-91.

Κορρέ-Ζωγράφου, Κ., *Τα κεραμικά του ελληνικού χώρου*, Αθήνα 1995.

Κορρέ-Ζωγράφου, Κ. - Κούζας, Γ., *Η έρευνα και διδασκαλία του υλικού πολιτισμού των νεότερων χρόνων στα ελληνικά πανεπιστήμια*, Αθήνα 2010.

Κούζας, Γ., «Οι κύκλοι των χαμένων αντικειμένων. Απόρριψη - διαλογή - επανάχρηση - επανουκειοποίηση», *Εθνολογία*, 16 (2013-2016), 103-144.

Λαογραφία (περιοδική έκδοση της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας).

Λουκάτος, Δ. Σ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Αθήνα 1985.

Μερακλής Μ. Γ., *Ελληνική Λαογραφία : Κοινωνική Συγκρότηση - Ήθη και Έθιμα - Λαϊκή Τέχνη*, Αθήνα 2011.

Οικονόμου, Α. Ι., *Υλικός πολιτισμός: Θεωρία, μεθοδολογία, αξιοποίηση. Σύντομη επισκόπηση*, Αθήνα 2014.

Παπαδόπουλος, Σ., «Υλικός Πολιτισμός», *Εθνολογία*, 3 (1993), 215-227.

Παυλόπουλος, Δ., *Από τον Ιερό Λόχο στον Κωνσταντίνο ΙΒ΄. Νεότερα Αθηναϊκά Γλυπτά*, Αθήνα 2020.

Σταμέλος, Δ., *Νεοελληνική Λαϊκή Τέχνη. Πηγές, προσανατολισμοί και κατακτήσεις από τον ΙΣΤ΄ αιώνα ως την εποχή μας*, Αθήνα 31993.

Φλωράκης, Α., «Η εθνογραφική τεχνολογία. Όψεις θεωρίας και εφαρμογές», *Εθνολογία*, 6-7 (1998-99), 31-59.